

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za arheologiju

ANTONIA OROZ

**Kasnosrednjovjekovna utvrda kod crkve Blažene Djevice Marije
u Donjoj Glogovnici**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Krešimir Filipec

Komentor: dr. sc. Tatjana Tkalčec

Zagreb, 2017.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Glogovnica.....	5
2.1. Smještaj	5
2.2. Povijesni pregled	6
3. Redovi i nazivi	7
3.1. Redovi u Glogovnici.....	7
3.2. Regularni kanonici sv. Groba jeruzalemskog (<i>Fratres sancti Sepulchri Dominici et canonici Ecclesiae Ierosolimitanae</i>)	8
4. Crkva i utvrda u Donjoj Glogovnici	11
4.1. Crkve-utvrde	12
4.2. Crkva Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici	13
4.3. Utvrda u Donjoj Glogovnici	16
4.4. Arhitektonska plastika	17
5. Arheološka istraživanja 1998. i 1999. godine te zaštitna istraživanja 2001. godine, prije drenažnih radova	18
5.1. Arheološka iskopavanja 1998. godine	19
5.2. Arheološka iskopavanja 1999. godine	23
5.3. Zaštitna arheološka istraživanja (radi potreba drenaže crkve) 2001. godine	26
6. Arheološki nalazi	27
6.1. Iskopavanja 1998. godine	27
6.2. Iskopavanja 1999. godine	29
6.3. Zaštitna arheološka istraživanja 2001. godine	36
7. Zaključak.....	37
8. Katalog	40
9. Crteži, fotografije, slike i tlocrti.....	75
10. Popis literature.....	83
11. Slikovni prilozi arheološkog materijala	89

1. Uvod

Cilj ovoga rada bio je s arheološkog aspekta obraditi izvore dostupne za kaštel kod crkve Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici. Materijali koji su mi bili dostupni za izradu ovoga rada uključuju arheološke nalaze i podatke o arheološkim cjelinama iz arheoloških iskopavanja koja je na lokalitetu proveo g. Zoran Homen, tadašnji ravnatelj Gradskog muzeja Križevci, tijekom 1998., 1999. i 2001. godine. Obradi i istraživanju pristupila sam tako što sam prvo prikupila dostupne povijesne podatke o lokalitetu iz stručne literature, u kojima se nalaze brojne rasprave o pitanju viteških, tj. crkvenih redova koji su mogli podići romaničku crkvu u Donjoj Glogovnici, a vezane uz nalaze arhitektonske plastike s prikazima ljudskih likova (sepulkralaca) pronađene na ovom lokalitetu. Obilazak lokaliteta te opisi iz arheološke literature uvelike su mi pomogli pri opisu smještaja i izgleda crkve kao i same utvrde koja je podignuta na istome mjestu. Uz arheološku literaturu, koristila sam i stručnu literaturu o povijesno-umjetničkim značajkama arhitekture same crkve. Četvrto poglavlje rada posvećeno je odnosu crkve i utvrde, kao i značenju termina crkva-tvrđava, odnosno crkva-utvrda, gdje sam cijelo nalazište sagledala s aspekta fortifikacijsko-sakralnog kompleksa, i to iz razloga jer je i danas oko crkve djelomično očuvan obrambeni opkop, a arheološkim istraživanjima utvrđen je raster arhitektonskih ostataka kamenih temelja kaštela. Peto i šesto poglavlje opisuju arheološka istraživanja koja je proveo Gradski muzej Križevci 1998. i 1999. godine, drenaže oko crkve provedene 2001. godine, te se donosi obrada arheoloških nalaza koji uključuju keramiku, metal, staklo, kamene kugle i ostalo, materijal koji do sada nije bio obrađen ni objavljen. Opširnije su opisana iskopavanja po sondama u kojima je pronađen arheološki materijal, a uz to su opisani i pojedini artefakti koje je bilo moguće analizirati, a i koji su pogodni za tipološko-kronološku analizu. U fundusu je najbrojnija keramika koja je većinom pronađena u obliku manjih fragmenata. Posebno su izdvojeni i opisani karakteristični i prepoznatljivi ulomci koji daju podatke o oblicima i funkciji posuda, a ostali su ulomci tijela posuda obrađeni statistički po cjelinama u kojima su pronađeni. Necjelovita arheološka dokumentacija, nedostatak signatura u pojedinim vrećicama s arheološkim materijalom, te neujednačeno i nepotpuno nacrtano dokumentiranje položaja arheoloških cjelina predstavljali su problem pri obradi materijala. U ovome sam radu, uz terenski dnevnik iz istraživanja i usmene razgovore s voditeljem istraživanja, g. Zoranom Homenom, pokušala dati rekonstrukciju terena i opisanih problematičnih cjelina. U zaključnom poglavlju nalaze se ukupne spoznaje o fortifikacijsko-sakralnome kompleksu, odnosno kaštelu kod crkve Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici, s posebnim naglaskom na ovdje prvi

puta obrađenu arheološku građu iz arheoloških istraživanja. Nadam se da će ovaj rad predstavljati doprinos poznavanju ovog i sličnih fortifikacijsko-sakralnih kompleksa u Hrvatskoj, čija su arheološka istraživanja u Hrvatskoj, mogli bismo reći, još uvijek u začecima.

Ovom prilikom zahvalila bih za pomoć mentoru prof. dr. sc. Krešimiru Filipcu i komentorici dr. sc. Tatjani Tkalčec, iz Instituta za arheologiju u Zagrebu, koji su mi bili na raspolaganju cijelo vrijeme prilikom pisanja, te na njihovim brojnim idejama, usmjeravanjima i podršci. Posebne zahvale idu i g. Zoranu Homenu koji mi je pružio prigodu za obradu i objavu ove, do sada neobjavljene, arheološke građe iz fundusa Gradskog muzeja Križevci, kao i za vrijeme koje mi je posvetio za razgovore i pojašnjenja mojih nedoumica. Zahvaljujem i ravnateljici Gradskog muzeja Križevci, mr. sc. Lani Okroši Rožić, za pristup materijalu pri svakom mom posjetu Muzeju, kao i Petru Sekuliću, konzervatoru arheologu iz Hrvatskog restauratorskog zavoda, za pomoć oko metalnih nalaza i njihovog bližeg analiziranja i datiranja. Za sam kraj, zahvale idu mojoj obitelji i prijateljima, pogotovo Antoneli B. i Maši U., a posebno mom dragom Branimiru H., koji je bio najveća podrška i bez čije pomoći ovaj rad ne bi bilo moguće završiti.

2. Glogovnica

2.1. Smještaj

U pisanim spomenicima zapadne Slavonije i Zagrebačke biskupije, koji datiraju u 12. st., spominju se lokaliteti šireg područja Križevaca, a među njima i Glogovnica, tema ovog rada (Balog 2003, 10).

Glogovnica je naselje smješteno 12 km sjeverno od Križevaca (Homen 2000, 50). Nalazi se u širokoj udolini potoka Glogovnice, a razvilo se uz raskrižje cesta, u podnožju crkve Blažene Djevice Marije koja se nalazi na povišenom položaju i svojom veličinom dominira širom okolicom (Badurina, Fischer 1993, 309). O Glogovnici su raspravljali i pisali brojni istraživači. Neki od njih su i Ivan Kukuljević Sakcinski, Josip Buturac, Franjo Šanjek i dr. (Dobronić 1984a, 35).

2.2. Povijesni pregled

Neka pitanja koja su se konstantno postavljala oko Glogovnice bila su vezana za križničke redove. Pisci su uočili da ih je bilo više, međutim nisu ih znali razlikovati pa je često dolazilo do nejasnoća. Jedna od njih bila je i povezivanje templara s crkvom koja će biti obrađena u ovom radu. Godine 1175. templari (*templarii, militia Templi*, i sl.) su od zagrebačkog biskupa Prodana dobili predij Glogovnice. Nadalje, 1207. godine kralj Andrija II. potvrdio je svoju raniju darovnicu *domui sancti Sepulchri*, odnosno sepulkralcima. Upravo je njih Kukuljević Sakcinski, ali i drugi pisci, zamijenio s hospitalcima, te o njima govori sve do početka 15. st. Njemu je promaknulo da od 1207. godine tamo žive *fratres s. Sepulcri et canonici ecclesiae Ierosolimitanae*, odnosno „kanonici sv. Groba jeruzalemskog“. Pomoću spomenutih isprava došlo se do zaključka da su u Glogovnici u 13. st. paralelno živjeli templari i sepulkralci (Dobronić 1984a, 35). U današnjem selu Donja Glogovnica templari nisu imali svoju crkvu, a nisu imali niti sjedište, svoju „kuću“. Njihova se zemlja prostirala na potoku Vrtlinu sjeverno od Križevaca te istočno od potoka Glogovnice oko današnjih sela Vojakovca i Vojakovačkog Kloštra (Dobronić 2002, 92). Također, 1254. godine izdana su „otvorena pisma“ pod visećim pečatom „častan gospodin Stjepan, prepozit sv. Groba u Glogovnici i kanonik Crkve jeruzalemske“, a pisma su sačuvana u prijepisu ostrogonskog kaptola od 1341. godine. Nakon što su templari kao red ukinuti 1312. godine, sve posjede preuzeli su ivanovci, uključujući Glogovnicu, tako da su tijekom 14. st. oni tamo živjeli paralelno sa sepulkralcima sve do kraja srednjega vijeka. Kako bismo sa sigurnošću utvrdili kome je koji posjed pripadao, a i kome je točno pripadala crkva Blažene Djevice Marije, moramo znati razlikovati redove. Jedan isusovački pisac je 1765. godine sastavio *Povijest Glogovnice* u kojoj opisuje da je „Prepozitura glogovnička, nekada zvana i Galgonca ili Blažene Djevice od Glogonce“ pripadala redovnicima križnicima pod imenom Čuvari Groba Krista Gospodina, iz Poljske (Dobronić 1984a, 35).

3. Redovi i nazivi

3.1. Redovi u Glogovnici

U početku su redovnici srednjovjekovnih redova u ispravama nazivani samo *cruciferi* ili *crucigeri*, zbog križeva na odjeći. Problem je u tome što nije bilo jasno rečeno koji je red bio koji i na kojem je području djelovao (Dobronić 1984a, 10).

Različiti su pisci upotrebljavali različite nazive. Primjerice, Ivan Kr. Tkalčić u svojim „Povijesnim spomenicima zagrebačke nadbiskupije“ (Zagreb 1874.) spominje „crkvenjake“. Kasnije se iz latinskog teksta dolazi do zaključka da on govori o templarima. S druge strane, Ivan Kukuljević Sakcinski u „Prioratu vranskom“ (1886.) koristi riječ „križnik“ za *crusifer*, misleći pritom na ivanovce, te kaže „...glogovnički hospitalci ili križnici, kako ih tamošnji nazivao...“. Za templare koristi termin „božjaci“. Josip Buturac također koristi termin „križar“ za *crucifer*, dok Franjo Šanjek ostavlja to pitanje otvorenim. Upravo se zbog ovoga, a i nedostatka istraživanja, javljaju brojne nejasnoće. Pritom se misli na miješanje termina i pojma templar i ivanovac, te nepoznatih križnika, nevitezova, kanonika sv. Groba jeruzalemskog, koji su često spominjani u povijesnim izvorima (Dobronić 1984a, 10).

U djelu autora Damjana Fuxhoffera „Monasteriologia Regni Hungariae“ (Vesprim, 1803) opisani su srednjovjekovni viteški redovi u Ugarskoj i našim krajevima. Viteški redovi su bili:

- križnici (*cruciferi*) s. Ivana ili hospitalci
- templari.

Postojali su i redovi koji su se pridržavali pravila sv. Augustina, a to su bili:

- teutonski vitezovi
- kanonici sv. Groba jeruzalemskog
- regularni kanonici „superpellicciati“
- pustinjaci sv. Augustina (Dobronić 1984a, 10).

3.2. Regularni kanonici sv. Groba jeruzalemskog (*Fratres sancti Sepulchri Dominici et canonici Ecclesiae Ierosolimitanae*)

Počeci njihovog reda imaju dosta sličnosti s počecima viteških redova templara i ivanovaca. Nastali su u Svetoj Zemlji, odnosno u Jeruzalemu, s obzirom da su križari 1099. godine osvojili grad Jeruzalem za kršćanstvo te na kraju osnovali Jeruzalemsko (Latinsko) Kraljevstvo. Prvi kralj bio je Godfrid de Bouillon. On se smatrao zaštitnikom sv. Groba Kristovog te je zapovjedio da se uredi i posveti Isusov grob (Dobronić 1984b, 2), a nakon što je to učinjeno, postavio je skupinu svećenika da se brinu za sv. Grob, obavljaju molitve i bogoslužja na njemu. Na kraju su se ti svećenici 1114. godine organizirali u zajednicu, uzeli pravo sv. Augustina i naziv *Canonici regulares custodes sanctissimi Sepulchri Hierosolymitani* (Dobronić 1984b, 4). Njima je upravljao jeruzalemski prior, a u Jeruzalemu su vodili gostinjske i bolnice za smještaj i njegu putnika, hodočasnika i ratnika. To je još jedna od sličnosti s templarima i ivanovcima, kao i to da su nosili križ na habitu (Dobronić 1984b, 5), no njihova je odjeća bila označena dvostrukim križem zbog čega su često nazivani terminom križnici od strane puka, i o tome piše D. Fuxhoffer koji je podatke pronašao u djelima Petra Paznaba (17. st.) i Karla Peterfyja (18. st.). Valja razlikovati „vitezove sv. Groba jeruzalemskog“, viteški red nastao u Palestini u vrijeme križarskih ratova, od kanonika sv. Groba, o kojima je ovdje riječ. Postoji još jedan kraći naziv za njih, a to je termin „sepulkralci“ koji dolazi od njemačke riječi „Sepulkriner“ (Dobronić 1984a, 11). Daljnja povijest ovih redova bila je slična, jer su se nakon što su Saraceni osvojili Jeruzalem 1187. godine raselili po Europi, točnije po Francuskoj, Italiji, Španjolskoj, Belgiji, Engleskoj, Njemačkoj, Poljskoj, Ugarskoj i Hrvatskoj (Dobronić 1984b, 5).

Nisu bili viteški red već kanonici crkve sv. Groba Gospodnjega u Jeruzalemu. Živjeli su u samostanima, po reguli sv. Augustina, i otuda naziv „regularni kanonici“. Njihov se starješina zvao *praepositus* (prepozit, prepošt): *praepositus s. Sepulchri Dominici de Glogonicha* (Glogovnica) (Dobronić 1984a, 11).

Regularni kanonici Svetog Groba jeruzalemskog u Hrvatsku su došli iz Poljske, četvrt stoljeća nakon templara, a dokaz za to su nam dvije isprave kralja Andrije II. (Dobronić 1984b, 6). Iz 1207. godine poznata je isprava kojom je kralj Andrija II. sedam sela na potoku Glogovnici i u okolnom kraju potvrdio „*domui sancti sepulcri*“. On je naveo da ih poklanja u vrijeme dok je bio „herceg u Slavoniji“, a pošto je to bilo između 1197. i 1203. godine, okvirno se zna vrijeme njegovog darovanja (Dobronić 1984b, 1). U spomenutom dokumentu opisana

su sela i njihov smještaj. Stoji da su tri sela iznad potoka Glogovnice bila *villa Cosme*, *villa Poret et villa Wysumery*, u predjelu *Strazila* su bila sela *Prodancu et Sydouina*, do njih selo *Turbe*, a selo *Druse* je bilo uz potok Rasinju (Pavleš 2005, 14, 15). Njihov cjelokupni posjed prostirao se sjeverno od sela Glogovnice: uz potok Glogovnicu, oko brda Gradeca i sela Apatovca i sjeveroistočno sve do potoka Rasinjice. Također, imali su i ribnjak (*piscina cruciferorum*) blizu Glogovnice (Dobronić 1984b, 16). Granice spomenutih sela nisu opisane, a što se tiče pravno-društvenog položaja stanovnika, kralj je na kraju isprave napisao: „Podjeljujemo narodu prije spomenutih sedam sela da trajno uživaju slobodu (*libertas*) kojom su povlaštena sela templara i ivanovaca.“ Seljaci su prema tome bili izjednačeni i imali povlastice slobodnih naselja (Dobronić 1984a, 39). Bitno je naglasiti da u ispravi piše kako je darovanje učinio „na ruke prepozita Nikole“. Prepozit Nikola u to je vrijeme bio na čelu ovog reda u Poljskoj i u Kraljevini Ugarskoj, a kako je „kuća sv. Groba“ postojala tada u Slavoniji, a Slavonija je bila u sastavu Ugarske, znači da je „kuća“ u Slavoniji imala zajedničkog poglavara s „kućom“ u Poljskoj (Dobronić 1984b, 1). Godine 1223.¹ kralj Andrija II. sepulkralcima u Glogovnici daje zemlju Laga (*Laga vel Kalch*)², kasnije zvanu Tkalec, te ih u toj ispravi naziva „braćom sv. Groba iz Poljske“ (*fratres s. Sepulchri de Polonia*) (Pavleš 2010, 10).

Samuel Nakielski je u Krakovu 1634. godine napisao iscrpnu povijest o kanonicima Svetog Groba jeruzalemskog u Poljskoj. Naveo je da je prvi prepozit Miechowa (1162. godine) bio Martin rodом Francuz, a da se za vrijeme četvrtog prepozita, Mihovila, red proširio u Ugarskoj, što je bilo u vrijeme vladavine kralja Andrije II. (Dobronić 1984a, 14).

Sepulkralci su u Glogovnici ostali gotovo 300 godina. Zadnji sepulkralski prepozit Toma spominje se 1466. godine, a deset godina kasnije prepozitom postaje zagrebački kanonik Stjepan Perović. U to su doba i crkva i posjed dospjeli u nadležnost Kaptola i zagrebačkih biskupa. To je 1495. godine potvrdio papa Aleksandar VI. podjeljujući prepozituru zagrebačkom biskupu Osvaldu Thuzu. Nešto kasnije, 1500. godine, kao prepozit samostana naveden je Andrija Alfonz Thuz, brat biskupa Osvalda (Homen 2000, 50).

Početkom 16. st. crkva je bila oštećivana brojnim turskim provalama, da bi naposljetku 1594. godine bila i potpuno spaljena. Nakon toga, kralj Matija II. svojom darovnicom iz 1611. godine posjede Glogovnicu i Tkalec daruje zagrebačkom isusovačkom kolegiju. Isusovci

¹ CD III, 232-233

² CD IV, 278

dolaze u Glogovnicu i bilježe da je crkva napuštena, bez krova i razrušena gotovo 60 godina. Oni ju popravljaju te ju 18. srpnja 1666. godine zagrebački biskup Petar III. Petretić posvećuje. Nakon ukinuća isusovačkog reda 1773. godine Glogovnica je uvedena u imovinu Ugarske gradske zbornice. Osnutkom Grkokatoličke biskupije u Križevcima 1777. godine dospijeva u posjed grkokatoličkih biskupa (Homen 2000, 50).

4. Crkva i utvrda u Donjoj Glogovnici

Okolica Križevaca omeđena je na sjevernoj strani planinskim masivom Kalnika, a na ostalim stranama isprepletena sferama utjecaja susjednih urbanih središta koja su obilježena brojnim profano-fortifikacijskim i sakralnim arhitektonskim spomenicima. Velik broj kaštela, utvrda i crkava govori o važnosti u srednjem vijeku. No, danas su od svih tih zdanja ostale samo ruševine ili tragovi. Prve samostanske komplekse u okolici Križevaca izgradili su krajem 12. i početkom 13. st. viteški redovi, sepulkralci i templari. Nakon ukinuća templarskog reda 1312. godine njihova sjedišta preuzimaju ivanovci. Svi ti samostani nakon gubitka svoje funkcije na izmaku srednjeg vijeka nestaju kao i građevine (Horvat-Levaj 1993, 247).

Na području Kalničkog arhiđakonata spominje se šest župa: Križevci, Miholec, Đurđić, Gragena (Caredvar), Mali (?) Kalnik i Haganj, te tri samostana: templara (Vojakovački Kloštar), sepulkralaca (Glogovnica) i augustinaca (Križevci). O graditeljstvu tih najranijih dokumentiranih crkava ne zna se ništa (Balog 2003, 24). Iznimka je postojeći tlocrt sepulkralske crkve u Glogovnici (Slika 1) kao i nalazi arhitektonske plastike. Jedini dokazi sepulkralske romaničke faze su fragmenti arhitektonske plastike koji su ugrađeni u kasnogotičku, danas župnu, crkvu Blažene Djevice Marije u Glogovnici (Slika 2) (Horvat-Levaj 1993, 247). Vjeruje se da su prve crkve bile drvene (Balog 2003, 24).

4.1. Crkve-utvrde

Crkve podignute na povišenim mjestima često su bile utvrđivane, a ponekad su i njihovi zvonici pokazivali fortifikacijsku namjenu, u obliku strijelnice. Crkve su nerijetko bile okružene zidom s kulama. Primjere za to nalazimo u Glogovnici, Tremi, Miholcu i Sv. Petru Čvrstecu (Žmegač 1993, 271).

Crkve-utvrde, ili kako ih se u starijoj literaturi navodi – crkve-tvrđave, grade se na teško pristupačnom zemljištu. Razlozi za to su osiguranje i definiranje granice. Često se odabiru visinska mjesta, najviše zbog preglednosti terena, ali i zbog izbjegavanja komaraca i poplava (Sekulić-Gvozdanović 1994, 19).

Utvrde se grade na tlu srednje, zapadne i južne Europe u doba najveće nestabilnosti. Na povišenim i prirodno zaštićenim mjestima grade se burgovi. Oni su bili uporišta u borbi protiv vanjskih i unutrašnjih neprijatelja. Tako postoje gradske utvrde, utvrđeni samostani (crkve u burgu, papinski burgovi) te specifičan, izolirani oblik utvrđenog sakralnog objekta, crkva-utvrda. Na sjeveru Europe crkve-utvrde rasprostranjene su od 11. st. nadalje, na istoku od 13. st, dok u srednjoj i južnoj Europi ti objekti baš i nisu brojni (Sekulić-Gvozdanović 1994, 5). Upravo je taj raspored logičan s obzirom da je seljačko stanovništvo u to doba bilo u bijegu od Vikinga, Normana i gusara iz sjeverne Europe, a Mongola i Turaka s Istoka (Sekulić-Gvozdanović 1994, 6).

Na našem području do danas je sačuvano tridesetak crkava-utvrda. Njihovu pojavu izazvale su tatarska invazija 1242. godine u kontinentalnoj Hrvatskoj i turska osvajanja od 15. st. pa nadalje na obali i u unutrašnjosti (Sekulić-Gvozdanović 1994, 29). Nažalost, brojne su crkve-utvrde nedovoljno istražene (Sekulić-Gvozdanović 1994, 39).

U sjeverozapadnoj Hrvatskoj nalazimo skupinu crkava s utvrđenim zapadnim ili južnim zvonnicima. To su crkve u Miholcu, Glogovnici, Orehovcu, Novoj Rači kraj Bjelovara, Brdovcu, Zajezdi, Sv. Ivanu na Gorici (Sekulić-Gvozdanović 1994, 114).

4.2. Crkva Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici

Najstariji spomen crkve sv. Marije u Glogovnici potječe iz 1230. godine. Tada je papa Grgur IX. uputio pismo „prepozitu Blažene Djevice Marije u Glogovnici u Zagrebačkoj biskupiji“. Kasnije se crkva češće spominje, pa tako postoje pismeni dokazi o njoj iz 1303.³, 1319. i 1371.⁴ godine. Lelja Dobronić je upozorila na to da je, s obzirom da se predstojnik kuće reda sv. Groba jeruzalemskog tu spominje kao „prepozit crkve Blažene Djevice Marije u Glogovnici“, jasno da su sepulkralci u Glogovnici imali crkvu posvećenu sv. Mariji, što znači da se time pobija učestalo povezivanje templara sa spomenutom župnom crkvom Blažene Djevice Marije (Dobronić 1984b, 19, 20).

U 14. st. ova crkva više nije župna, nego redovnička, a to saznajemo iz popisa župa 1334. godine gdje se crkva Blažene Djevice Marije više ne spominje (Dobronić 1984b, 20).

Crkva nije sačuvana u cijelosti već su od nje ostali samo temelji, a na nju je „sjela“ kasnija crkva, kao i spolije, koje su ugrađene u kasniju crkvu iz 15. st., tj. u današnju župnu crkvu, župni dvor i okolne objekte (Pavleš 2005, 16). Crkva ima dugačko svetište s dvije lađe koje su odijeljene s tri jaka stuba koji nose šiljate lukove (Dobronić 1984b, 21). Kao velika i dvobrodna crkva ona privlači pozornost brojnih stručnjaka iz polja arheologije i povijesti umjetnosti. No dvobrodnost sama po sebi nije rijetkost, pa tako veće dvobrodne crkve nalazimo po Njemačkoj i Austriji, ali ovdje je riječ o malenoj, seoskoj župnoj crkvi pa je takav koncept neobičan. Vjeruje se da je u crkvi najstarija očuvana kamena i zidana ispovjedaonica sjeverne Hrvatske koja je smještena na južnoj strani slavluka, a nastala je između 1646. i 1666. godine. Crkva je pravilno orijentirana. Svetište je dugo 16 m i široko 9 m s križno rebrastim svodom, a brod crkve svetišta dijeli gotički slavluk (Kovač, Puljević 2010, 248). Svetište je osvijetljeno zašiljenim prozorima koji se nalaze na južnoj strani i nemaju mrežište, a s te se strane nalaze i vrlo jednostavna ulazna vrata. Sjeverni su prozori samo „markirani“ za vrijeme Kukuljevićeve konzervacije 1858. godine, a u vizitacijama se uopće ne spominju. Sa sjeverne je strane, vjerojatno u baroku, bila prigradna sakristija, što je zapazio Gjuro Szabo (Sekulić-Gvozdanović 1994, 122). Gjuro Szabo je smatrao da su tri snažna pilona koja stoje usred lađe iz kasnoromaničke templarske faze romanike, koju su porušili Mongoli (Sekulić-Gvozdanović 1994, 119). S obzirom na masivnost tih stubova, Ljubo Karaman je zaključio da crkva pripada prijelaznom romaničko-gotičkom razdoblju, točnije predtatarskom vremenu (Dobronić 1984b,

³ CD VIII, 46

⁴ CD XIV, 385

21). On je također uočio skulpture strogo romanički frontalno postavljениh likova svetaca i konzoli u obliku glave čovjeka pa je pretpostavio da se radi o trobrodnoj predtatarskoj građevini (Sekulić-Gvozdanović 1994, 119). S druge strane, Anđela Horvat smatra da je u pitanju nedovršena dvobrodna dvoranska (Hallenkirche) kasnogotička crkva (Horvat 1961, 31). Široki rasponi lukova značajni su za kasnu gotiku, 15. ili 16. st. Ona tvrdi i da masivni stupovi nisu u predtatarsko doba imali funkciju nošenja lukova i svodova. Također smatra da su Osvald i Andrija Alfonz Thuz dovršili izgradnju tada nedovršene crkve i da odatle potječu stilske i konstruktivne nejasnoće kao što su tabulat nad lukovima i dio luka koji se oslanja o trijumfalni luk svetišta (Sekulić-Gvozdanović 1994, 121). Valja napomenuti i to da je ona, kao i neki njeni prethodnici, mislila kako se radi o templarskoj, a ne o sepulkralskoj crkvi (Balog 2003, 63). Iz 1704. godine postoji zapis o Glogovnici kaptolskog vizitatora koji je opisao unutrašnjost crkve kao i crkveni svod za koji piše da je: „...sada pod lijepim drvenim stropom oslikanim raznim bojama“.⁵ Upravo to govori da je crkva prvotno imala svod koji je kasnije zamijenjen tabulatom (Sekulić-Gvozdanović 1994, 22). U istom tom zapisu piše da se crkva nalazi na uzvisini te da je okružena jarcima koji su u to doba bili prazni, tj. bez vode. Iz brojnih izvora poznato nam je da je takav smještaj crkava čest u 13. st. u sjevernoj Hrvatskoj (Dobronić 1984b, 23).

Smještanje crkve u vrijeme romanike potvrđuje ranije spomenuti prvi spomen na crkvu iz 1230. godine, što nadalje znači da ne bi trebala postojati sumnja da su i stubovi romanički. Isti takav presjek stubova nalazimo i u crkvi Notre-Dame-la-Grande u Poitiersu u Francuskoj. Jedino što nije u potpunosti poznato je kakvi su bili svodovi (Sekulić-Gvozdanović 1994, 22).

Crkva se 1319. godine spominje u posjedu reda kanonika – *prepozita montis S. Mariae de Glogoncza*, što bi značilo da je crkva bila na povišenom mjestu (Horvat 1961, 32, 33).

Tijekom stoljeća crkva je doživjela brojna uništavanja i popravke. Za vrijeme tzv. Dugog rata, na prijelazu iz 16. u 17. st., Tatari su opustošili Glogovnicu, između ostalog i crkvu za koju vizitatori pišu da je tada bila u raspadanju (Dobronić 1984b, 23). Godine 1834. grom je udario u drveni zvonik i srušio ga te se kiša slijevala u unutrašnjost crkve, da bi naposljetku bila zatvorena 1856. godine zbog opasnosti od urušavanja. Sve do 1869. godine crkva je propadala. No te je godine napravljen novi tlocrt i sagrađeno je novo pročelje te je tom gradnjom crkva tri stope kraća. Krajem 19. st. sagrađen je i novi zvonik u obliku oktogonalnog tornja koji završava osmostranom piramidom. Na prednjoj je strani ugrađena kamena romanička arhitektonska plastika koja prikazuje sepulkralca koji kleči (Kovač, Puljević 2010, 249).

⁵ CD III, 151

Na kraju se postavlja pitanje gdje su križnici sv. Groba i njihovi prepoziti živjeli. U povijesnim izvorima često se spominje *domus s. Sepulchri* u Glogovnici, tj. samostan. Nadalje, u ispravi prepozita iz 1380. godine spominje se *in Glogoncza in domo nostre habitacionis*, a iz 1500. godine imamo oporuku prepozita gdje piše da je umro *in castello Glogonczensi*. U 16. st. u poreznom popisu stoji *fortalitium Galgoncza*, pa postoji vjerojatnost da je tada samostan služio kao kaštel, ili neka vrsta utvrde. Godine 1850. glogovnički župnik Mihalj Juren daje izvještaj u kojem stoji da se u glogovničkoj župi ne nalaze nikakve ruševine osim samostana kojeg su Tatari uništili. Također, ne postoje nikakvi pisani dokazi ili usmene predaje o mjestu gdje se on nalazio (Dobronić 1984b, 23).

4.3. Utvrda u Donjoj Glogovnici

U središtu sela na položaju crkve Blažene Djevice Marije nalaze se utvrda, visinsko gradište potkovičastog oblika i kasnosrednjovjekovni kaštel. Smještaj utvrde omogućio je i postojanje prirodnog brijega s kojeg se nadgledalo dolinu Glogovnice. Središnje utvrđenje je kvadratičnog tlocrta s istaknutim zaobljenim uglovima i dimenzija 58 x 58 m, što je mjereno sredinom utvrde, dok sjeverna stranica s najdaljim točkama iznosi 67 m. Spomenuti zaobljeni uglovi govore da su tu postojale obrambene kule. Potkovičasti oblik utvrde formiran je izostankom bedema i jarka na istočnoj, strmoj strani brijega, dok su ostale strane okružene bedemom širine 12 m i dubokim jarkom (širina do 23 m, dubina oko 10 m na sjevernoj strani) (Tkalčec 2007, 460). Najbolje su očuvani bedem i jarak na sjeverozapadnoj i sjevernoj strani, što je vidljivo i danas. Istočna strana je branjena prirodnom strminom te bedem tamo vjerojatno nije postojao dok je južna strana poravnata (Tkalčec 2004, 80).

Sama utvrda imala je jako dobar nadzor nad dolinom rijeke Glogovnice prema njenom izvoru u Kalničkom gorju i to upravo zbog svog položaja na uzvisini. U gornjem toku Glogovnice dolina je uska i predstavljala je prirodnu komunikaciju između južnog i sjevernog Kalničkog prigorja (Tkalčec 2007, 461).

Obrambeni jarak (Slika 3) i bedem vjerojatno su napravljeni prilikom gradnje kaštela koji je podignut upravo zbog prodora Turaka u križevačkom kraju koji je bio 1474. godine (Tkalčec 2001, 216). Kaštel, točnije *castellum*, spominje se 1500. godine. U to je vrijeme prepozit samostana bio Andrija Alfonz Thuz, brat biskupa Osvalda Thuza. *Fortalicium* se spominje 1543. godine, a *castrum* 1553. godine (Tkalčec 2007, 462, prema: Heller 1978, 71, 72).

Zaravan na kojoj je glogovnička utvrda ima naglašene polukružne uglove što govori da su tu postojale baterijske kule. One su bile karakteristika razdoblja kada je u upotrebi bilo vatreno, tj. topničko oružje. Njihovo postojanje potvrđuju i arheološki nalazi koji kaštel datiraju u drugu polovicu 15. ili na sam kraj 15. st., pa čak i kasnije (Tkalčec 2007, 462). Jedan od bitnijih nalaza koji potkrepljuje tu tezu je kalup za olovnu tanad (Tkalčec 2004, 80). U prilog datiranju također se mogu navesti i ulomci gotičkih keramičkih čaša, a koje su tipološki datirane u 15. st. (Tkalčec 2001, 221). Uz ulomke čaša, pronađeni su pećnjaci, datirani u drugu polovicu 15. st. i na početak 16. st., a slični tipovi proizvedeni su i u lokalnim radionicama u Gudovcu kraj Bjelovara (Tkalčec 2005) kao i na Novoj Vesi u Zagrebu (Mašić 2002, 38).

4.4. Arhitektonska plastika

Očuvani nalazi srednjovjekovne arhitektonske plastike kontinentalne Hrvatske vrlo su rijetki. Neki od djelomično sačuvanih pronađeni su upravo u župnoj crkvi Blažene Djevice Marije u Glogovnici (Palošika 1988, 46). Zna se za pet srednjovjekovnih nalaza s prikazima sepulkralaca. Svi su likovi postavljeni frontalno, statični su i simetrični. Po stilskim karakteristikama smješteni su u razdoblje kasne romanike, no njihovo izvorno mjesto i funkciju teško je odrediti. Moguće da su imale funkciju nosača, konzole ili kapitela (Badurina, Fischer 1993, 312). V. P. Goss se u svom članku o srednjovjekovnim skulpturama Panonije dotakao i ovih glogovničkih. Njih je usporedio s glavama s izbuljenim očima pronađenim u Rudinama, u sv. Mihovilu, a koje danas možemo naći u Gradskom muzeju u Požegi i Arhološkom muzeju u Zagrebu, te one zajedno predstavljaju najznačajnije primjerke romaničke skulpture u ovom dijelu Hrvatske (Goss 2009, 11).

Na tavanu prezbiterija bila je uzidana jedna od arhitektonskih plastika (Slika 4) kao građevni materijal. Danas se čuva u križevačkom Gradskom muzeju. Riječ je o „konzoli“ s nakrupno klesanom ljudskom glavom, romanički ispupčenih bjeloočnica (Palošika 1988, 46). Druga dva primjerka arhitektonske plastike uzidana su u zidovima same crkve. Visoko u zidu južno od trijumfalnog luka ugrađen je jedan ljudski lik. Drugi ljudski lik uzidan je pri vrhu zvonika s vanjske strane, a prikazuje klečećeg sepulkralca. Ruke su mu sklopljene na prsima, te drži dvostruki križ. O pojasu mu vise torbica, ključ i mač. Četvrti lik, ugrađen u zidove župnog dvora, uz sjeverni ulaz, sličan je onome ugrađenom pri vrhu zvonika, ali je slomljen u dva dijela. Riječ je o liku koji stoji u odori, visine 70, a širine 45 cm (Badurina, Fischer 1993, 312). Figura je u stajaćem položaju. Gornji dio plastike je u obliku ljudske, četvrtasto klesane glave, ispupčenih bjeloočnica. Podlaktica lijeve ruke savijena je na prsima na kojima je isklesan dvostruki križ (Palošika 1990, 50; Slika 5). Donji dio pokriva široka haljina s pojasom, na kojem se vide torbica, ključ i mač, i jedan duguljasti predmet (Badurina, Fischer 1993, 312). V. Palošika pronašao je još jedan primjerak arhitektonske plastike u Gornjoj Glogovnici. Ona je uzidana u podrumu napuštene kuće na broju 61. Po dimenzijama i izgledu podsjeća na primjerke uzidane na zidu crkve. Širine je 30, a visine 70 cm. Prikazuje lika u oklopu u sjedećem položaju sa sklopljenim rukama na koljenima. Na prsima mu je u reljefu izveden dvostruki križ. Vidljivo je da su odlomljeni donji dio glave i lijeva podlaktica. (Palošika 1988, 46).

5. Arheološka istraživanja 1998. i 1999. godine te zaštitna istraživanja 2001. godine, prije drenažnih radova

Istraživanja su provedena u dvije etape, prva od 15. rujna do 26. listopada 1998. godine, a druga od 15. lipnja do 21. srpnja, pa od 25. listopada do 8. studenog 1999. godine. Od 5. do 26. studenog 2001. godine izvršen je arheološki nadzor prilikom radova na drenaži oko crkve, a sve je završeno 6. prosinca pregledom gradilišta sa stručnjacima iz Konzervatorskog zavoda. Provedena su i rekognosciranja od strane raznih stručnjaka kao što su Lelja Dobronić, dr. sc. Zorislav Horvat i drugi (Homen 1998b; 1999; 2001).

Godine 1998. konzervatorski je odjel Uprave za zaštitu spomenika, na čelu s dr. sc. Zorislavom Horvatom, iznio prijedlog programa radova na glogovničkoj crkvi te su tada započela arheološka istraživanja područja oko crkve koja je proveo križevački Gradski muzej (Homen 1998a, 22).

Na katastarskom planu iz 1859. – 1860. godine vidi se da je na području iza crkve još u drugoj polovini 19. st. bilo mjesno groblje. Također je i vidljiva ucrtana sakristija uz sjevernu stranu svetišta, koja je srušena prilikom obnove crkve 1869. godine (Homen 1998a, 23). Cilj arheoloških istraživanja bio je otkriti tragove samostana sepulkralaca, njihove prvotne crkve kao i stare sakristije koja je ucrtana na spomenutom katastarskom planu. (Homen 2000, 51).

Položaj sondi i jama ucrtan je praćenjem terenskog dnevnika koji je vodio Zoran Homen. Na slikama (Slika 6, 7, 8) označene su sonde otvorene tijekom arheoloških istraživanja provedenih 1998., 1999. i 2001. godine. Položaji nekih sondi stavljeni su pod pretpostavkom jer u terenskom dnevniku nije bolje opisan ni ucrtan njihov položaj. Uz razgovor s gospodinom Homenom samo su neke sonde dodatno uspješno locirane. U daljnjem tekstu iznose se podaci o tijeku istraživanja prikupljeni iz terenskih dnevnika voditelja istraživanja.

5.1. Arheološka iskopavanja 1998. godine

Sonda A otvorena je na sjeverozapadnom uglu crkve, na pročelju uz zvonik (Slika 6, br. 1). Cilj je bio presjeći mogući stariji zid nekad veće lađe. Sondu se kasnije proširuje jer se došlo do zida koji nije pratio očekivani pravac lađe. Širina tog zida je 85 cm, a s vanjske strane završava fino klesanim kamenom. Ne zna se dio čega je spomenuti zid, a daljnjim iskopavanjem dolazi se samo do urušenog kamena i šute.

Sonda B nalazi se oko sredine lađe uz sami sjeverni zid crkve (Slika 6, br. 2). Otvaranjem ove sonde cilj je bio vidjeti do koje dubine sežu temelji. Kopalo se u dubinu do 180 cm i uočena su dva sloja temelja. Gornji plići sloj sastavljen je od dva reda kamena i malo je širi od donjeg dijela temelja. U žutom sloju zdravice na dubini od 140 cm uočeno je nekoliko kostiju, moguće iz groba, ali nije praćeno van rubova sonde. Zabilježeno je da je pronađen i komad obrađenog kamena koji bi mogao biti dio doprozornika ili dovratnika. Kamen naknadno nije pronađen u fundusu Gradskog muzeja Križevci.

Sonda C nalazi se na mjestu gdje se po starom nacrtu nalazila nekadašnja sakristija, koja je porušena u drugoj polovici 19. st. (Slika 6, br. 3, Slika 9). Otvaranjem ove sonde želio se utvrditi izgled kao i dimenzije te sakristije te vidjeti raspored prostora. Otkriveni su tragovi temelja sakristije, a u dijelu prema spoju lađe i svetišta uočen je zid za koji se vjeruje da je bio ožbukani. Čišćenje oko ostataka temelja sakristije dovodi do zaključka da ona nije bila direktno spojena sa sjevernim zidom svetišta jer je pronađen paralelni zid sa svetištem. Istočni zid u uglu završava svoj pravac. Međutim, on nije identičan ostatku temelja koji se pod 90° naslanja na zid lađe. Kako se dalje pratila vanjska, istočna strana sakristije (prema svetištu) tako je i uočen polukružni zid koji ide prema postojećem svetištu. Taj je zid s unutrašnje strane ožbukani. Dubina temelja i debljina zidova upućuju na to da je riječ o apsidi svetišta nekadašnje najstarije crkve iz 13. st. koje je bilo veće od današnjeg gotičkog. Temelji završavaju na dubini od 160 cm mjereno od površine zemlje.

Sonda D otvorena je na jugozapadnom uglu pročelja crkve (Slika 6, br. 4). Cilj je bio utvrditi postoji li i na toj strani simetrični zid kakav je na suprotnom uglu (sonda A). Otkriven je temelj koji završava pravilno klesanim kamenom, međutim ne u istoj kosini kao u sondi A. Daljnjim praćenjem tog temelja u dubinu otkriven je jedan stariji i širi temelj. Produljen je iskop, ali na tome dijelu, kao što je slučaj na sjevernom, ne postoji nikakav kontrafor. Uz zid pročelja pronađeni su dijelovi lubanje, no nisu označeni kao grobovi te nisu čišćeni.

Sonda E otvorena je na istočnoj strani prostora iza crkve („između 2. i 3. bora“), neposredno uz rub opkopa (Slika 6, br. 5?). Iskopavanjem se naišlo na neku „stepenicu“ od koje je na udaljenosti od 2 do 3 m rub opkopa. „Stepenica“ je presječena rovom te se u presjeku naišlo na malo šute, a ostalo je bila samo zemlja. Jedan od zanimljivijih nalaza su ostaci pokojnika koji je bio pokopan potrbuške („nazupce“), na dubini od 40 cm. Glava mu je na zapadu, a pokopan je paralelno s pravcem crkve. Grob nije ucrtan. Sonda se dalje produžuje prema rubu opkopa, tj. bedema. To je napravljeno iz razloga što je pronađen ostatak zida. Na dubini od 1 m pronađeni su ostaci neke kamene gradnje koja bi mogla predstavljati ogradu cinktora ili unutarnje pojačanje bedema. Ispod ostataka kamenog zida pronađen je sloj razmrvljene crvene opeke. Kameni ostaci na sredini sonde nalaze se na dubini od 110 cm dok se ta dubina prema istoku smanjuje zbog pada terena.

Sonda F nalazi se na području iza crkve, prema borovima, uz opkop (Slika 6, br. 6?). Taj je rov, dug 6 m i širok 1 m, trebao presjeći prostor između dva udubljenja koja su prepoznata u konfiguraciji terena. Cilj je bio pronaći moguće zidove nekog objekta unutar kaštela, no u početku se samo nailazilo na kamenje, koje bi moglo biti od urušenja nekog objekta. Na dubini od 80 cm naišlo se na paljevinski sloj. U sondi se prepoznalo urušenje nekog zida/objekta pa se kopalo s njegove lijeve i desne strane. U ovoj su sondi pronađena dva ulomka kamenih kugli, vjerojatno od katapulta.

Sonda G postavljen je uz sjeveroistočni rub opkopa prema vjerojatnoj ugaonoj kuli (Slika 6, br. 7?). Ispod sloja humusa naišlo se na rastresiti kamen (bez veziva), dok se ispod njega, već na dubini od 30 do 40 cm, pojavljuju kosti pokojnika. Većina ukopa se presijecala, te nisu imali nikakve priloge uz sebe. Pokopani su u smjeru Z-I (glava na zapadu). Kopajući dalje došlo se do dubine od 180 do 200 cm te je pronađeno jako puno keramike, ali i ukopa. Uglavnom je riječ o kuhinjskom posuđu u obliku lonaca i poklopaca. Na ovoj su dubini pronađena i dva brončana privjeska, jedan s likom sv. Franje, a drugi s likom Bogorodice, koji je slomljen na dva dijela. Na 290 cm pronađen je napršnjak koji je puknuo u dva dijela prilikom kopanja. Nalazi privjesaka i napršnjaka nisu pronađeni u fundusu koji mi je bio dostupan.

Nova sonda otvorena je u dvorištu župnoga dvora, u šljiviku. Na toj se lokaciji došlo do zdravice, ali nije bilo nikakvih nalaza. Kasnije se krenulo istočnije, prema sjeveroistočnom uglu župnog dvora. Ni na ovom mjestu nije bilo nalaza arhitekture.

U međuvremenu je lokalitet posjetio dr. Zorislav Horvat te su u dogovoru s njim **otvoreni novi probni rovovi** (Slika 6, br. 12). Cilj je bio uhvatiti moguće tragove zida samostana. Na

dijelu ispred crkve s južne strane na spoju lađe i svetišta otvoren je jedan rov. Pretpostavka je bila da se samostan držao uz crkvu. Međutim, osim temelja kontrafora i mnogo skeleta nije pronađeno ništa drugo, tako da su radovi na ovom mjestu završeni. U **voćnjaku župnog dvora** (lijevo od ulaza u dvorište, u blizini stupa rasvjete, prema cesti) otvoren je rov sa istim ciljem kao i prethodni. Sloj zdravice je i ovdje intaktan, tako da je rov zatrpan.

Sonda H zapadnije je od sonde F (Slika 6, br. 8). Cilj je bio otkriti eventualne zidove samostanskog zdanja. Na dubini od 60 cm pronađeni su ostaci jednog zida. Utvrđen je i njegov pravac koji se proteže prema crkvi. No, taj dio zida nakon 1 m prestaje. Moguće da je presječen nekim grobom. Zato se pratilo prema zapadu. Na mjestu gdje se naišlo na ostatke zida (temelja) proširuje se iskop. Sam zid ide paralelno s crkvom, a nastavci prema sjeveru. S južne je strane zid presječen grobom pa se gubi. Dio zida prema lađi prekinut je grobom. Zid prema sjeveru ponire pa se tragovi u tlu vide na većim dubinama. Raščištava se oko zidova, ali do prekida dolazi na zidu koji ide prema zapadu. Na tom mjestu izgleda kao da je tu bio otvor za vrata. Zato se nastavilo pratiti prema zapadu jer se očekivao nastavak zida. Najbrojniji su nalazi keramike, stolnog i kuhinjskog posuđa, a bilo je i metalnih nalaza.

Probna sonda otvorena je uz toranj crkve s desne strane (južno) (Slika 6, br. 14). Tim rovom se trebalo utvrditi postojanje ostatka drugog kontrafora koji bi bio par onom na sjeverozapadnom uglu crkve. Pronađeno je samo puno šute od različitih pregradnji i dogradnji. Tu su uhvaćeni samo temelji zvonika koji je izgrađen 1869. godine, ali ne i ostaci kontrafora.

Sa sjeverne strane zida pročelja crkve otvoren je mali iskop (Slika 6, br. 15). Cilj je bio utvrditi postoji li možda s te strane kontrafor. Pretpostavlja se da bi on mogao biti na tom mjestu ukoliko je nekadašnji toranj bio bliže uglu, a ne sredini crke.

Ispred sjevernih bočnih vratiju, u dvorištu župnoga dvora, otvoren je probni rov no pokazalo se da nema nikakvih nalaza pa je rov zatrpan.

Sonda I otvorena je s jugoistočne strane crkve, kod zadnjeg čempresa, a uz sami rub opkopa (Slika 6, br. 9?). Kopanjem nisu pronađeni nikakvi ostaci arhitekture. Zemlja je tu bila crna i rahla, što je dokaz da je navežena te da je samo poslužila za niveliranje i podizanje zemljanog bedema. Dalje se u ovoj sondi ne iskopava.

Sonda J otvorena je sa sjeverne strane zida lađe (Slika 6, br. 10). Iskopavanjem se došlo do sloja šute i puno žbuke. Ispred je bio sloj poslaganog kamena. Bilo je i dosta klesanaca većih dimenzija.

U međuvremenu je lokalitet posjetila i L. Dobronić, koja je rekla da bi trebalo iskopati „sve iza crkve.“ Tada se otvara **nova sonda uz cestu** (Slika 6, br. 17). Ona se nalazi ispred ograde crkve, u razini svetišta. Tu su uočena kamena urušenja koja isprva nisu definirana kao zid, međutim on je očito bio u blizini jer i geodetska karta iz 1859. godine pokazuje da je na tom mjestu bio neki objekat. Iako se sonda kasnije širi, nije bilo moguće definirati radi li se o zidu ili urušenju.

Novi probni rov otvoren je **uz brod crkve sa sjeverne strane**, par metara od sjeverozapadnog ugla crkve (Slika 6, br. 18). Tražio se mogući kontrafor koji bi bio par onome na sjeverozapadnom uglu. Dolazi se do zida oko kojeg ima urušenog kamena. Naišlo se na nakupinu kamena širine 170 cm. Išlo se prema uglu pročelja na sjeverozapad, paralelno uz crkvu te se pratio rub temelja. Pojavljuje se 40 cm udubljeno ispod vertikalnog ruba crkve. To je ukazalo na kasniju gradnju, a uz taj temelj sve je bilo prepuno šute i nabacanog kamena koji se mogao pratiti do 140 cm u dubinu kada počinje crna i vlažna zemlja.

Uz rub sjevernog broda, 350 cm od pročelja, širi se iskop i prati urušeni zid. Došlo se do pravilnog zida, okomitog na temelje zida crkve, kojeg se dalje pratilo na sjever. Pratilo se s vanjske, zapadne strane. Tu je pronađen dio noža i brončani lim. Spomenuti zid pojavljuje se na dubini od 50 do 100 cm.

Kasnije je ustanovljeno da zid koji ide od broda crkve prema sjeveru s vanjske strane zatvara objekat koji se nalazio na platou iza crkve. Zid se pruža 20 – 30 m i „ide do bora uz rub opkopa“. Zid je debljine 70 cm.

5.2. Arheološka iskopavanja 1999. godine

Nastavljeni su radovi na vanjskom zidu sa zapadne strane. Kopanje se započinje na 19 m od crkve, na spoju s poprečnim zidom (prema sondu H) (Slika 7, br. 1). Također, na spoju s poprečnim zidom napravljeno je proširenje, te se kopalo s obje strane zida (Slika 7, br. 2). U unutrašnjosti se kopalo u dubinu kako bi se vidjelo gdje je pod prostorije. Pronađeno je mnogo ulomaka kuhinjske keramike. Došlo se do dubine od 130 cm i sve je bilo puno šute, cigle i kamena.

S vanjske se strane prati periferni zid (Slika 7, br. 3). Prvo se došlo do prekida zida te se mislilo da su na tom mjestu vrata, međutim u konačnici je ipak uočen zid. Ispred mjesta za kojeg se mislilo da su vrata naišlo se na goreni sloj (dubina 30-40 cm), a ispod njega naboj ilovače (Slika 7, br. 4). Ilovača je tu vjerojatno od vremena kada se nivelirao i stvarao zemljani bedem, tj. plato iznad opkopa.

Na spoju poprečnog zida išlo se do zdravice, u najužem sloju vidi se trag gorenja, vjerojatno od krovne konstrukcije koja je pala na pod (Slika 7, br. 5). Dubina iskopanog dijela prostorije je 170 – 180 cm od površine. Dubina temelja ide do 2 m.

Pronađen je skelet na mjestu gdje se mislilo da su vrata, označen kao **grob 1** (Slika 7, br. 6, Slika 10). Grob je u smjeru J-S (glava-noge). Nalazi se na dubini od 145 cm, a dužine je 170 cm. U njegovoj je blizini pronađen i **grob 2** (Slika 7, br. 7, Slika 11). Čišćenjem groba 2 nalazi se ostatak krunice na brončanoj žici i križića s lančića (mesing ili kositar). Pronađeno je još nekoliko ukopa koju su devastirali zid, ali oni nisu označeni ni očišćeni (Slika 7, br. 8). Daljnjim praćenjem s unutrašnje strane zapadnog zida dolazi se do sjevernog zida građevine.

Tražio se sjeverozapadni ugao objekta koji na kraju nije pronađen. Na tom su se mjestu nalazili veliki ariš i neoznačeni grob (lubanja) koji su razorili zid te se na dubini od 130 cm prekida iskopavanje (Slika 7, br. 9).

Na jednom je mjestu na dubini od 120 cm pronađena raka orijentacije J-S (glava-noge). Označena je kao **grob 3** (Slika 7, br. 10, Slika 12). Pokojniku je nedostajala gornja čeljust. Uz vrat je pronađen okrugli brončani gumb, čija je alkica bila hrđava te se slomila. Od sredine groba pa prema istoku, u udaljenosti od 265 cm, završava zid te kreće desno prema jugu.

Na sjeveroistočnom završetku zida, na dubini od 60 cm, dolazi do pojave izgorjene ilovače, tzv. crvenog sloja, debljine dvadesetak centimetara (Slika 7, br. 11). Iznad tog sloja pronađeni

su ulomci stolne i kuhinjske keramike, ali i dijelovi kamenih kugli, pećnjak, ulomak drške noža, kalup za lijevanje projektila za pušku, postolje staklene čaše u fragmentima. Kopalo se dalje u dubinu te se pronašlo još fragmenata kuhinjske i stolne keramike, majolike, metala i stakla. Ovo je područje označeno kao **jama** u kojoj se u konačnici iskopom dosegla dubina od 140 cm (Slika 7, br. 12).

Pronađen je i **grob 4** (Slika 7, br. 13, Slika 13), na sjevernom zidu, s lijeve strane, uz grob 3. Uz lijevu ruku pokojnika pronađen je metalni nalaz koji sličí na dio škarica. Grob 4 očišćen je samo do pojasa.

Uz rub broda crkve sa sjeverne strane iskopava se nova sonda (Slika 7, br. 14). Kopajući uz crkvu, prateći temelj, cilj je bio pronaći spoj stare i nove crkve. Zid temelja ne prati vertikalnu os zida crkve. On ima proširenje prema van. Na tom spoju s crkvom uočen je zid čiji je pravac usmjeren ravno na sjeveroistočni ugao, kod bora uz rub opkopa. Po temelju se može vidjeti da postoje dvije faze gradnje, gdje je donji dio kompaktan i izgleda ožbukano, a gornji je malo neuredno složen i više uvučen.

Daljnje širenje prostora uz crkvu gdje je istočni zid kaštela. Tamo je otkrivena šira baza, skoro kvadratična, tzv. kontrafor, koja ima svoj temelj i koja je sjela na istočni zid kaštela. S unutrašnje strane zida pronađen je grob koji nije označen brojem (Slika 7, br. 16).

U međuvremenu je teren posjetio dr. Josip Stošić iz Instituta za povijest umjetnosti te je u dogovoru s njim opet otvoren spoj sakristije i apside otkrivene 1998. godine (Slika 7, br. 15). Odlučeno je tako jer je dr. Stošiću iz nacrtanog plana bilo nejasno kakav je odnos zida sakristije spram apside, je li istovremen ili je građen kasnije.

Zid koji izlazi iz tog tzv. kontrafora širok je 95 cm i širi je od zidova kaštela sa istočne i zapadne strane. Također, upitno je bilo i kakav temelj crkve se može očekivati sa zapadne strane te „baze“ kontrafora. Iz tog se razloga otvara iskop uz temelj crkve, zapadno od kontrafora. Ubrzo je uočeno da je zid crkve građen na drugačiji način. To se vidi po kamenu koji je skoro pa neobrađen, u slojevima vezan sivim mortom te se zbog toga doima kao šuta, a ne neki temeljni zid. Uočeno je i da nema one proširene stope kao u sondi s istočne strane kontrafora, te da nema kompaktnog temelja koji izgleda ožbukano.

Na sjeveroistočnom uglu broda crkve, kod žlijeba, otvorena je manja sonda (Slika 7, br. 17). Cilj je bio utvrditi spoj sakristije i temelja crkve, tj. pripadaju li istom vremenu. Došlo se

do saznanja da su temelji crkve i temelji sakristije građeni istovremeno, što bi nadalje značilo da ovaj objekat predstavlja rijetki primjer romaničke crkve koja je imala sakristiju.

Zoran Homen u terenskom dnevniku ističe da je najvažnije otkriće da se na mjestu otkrivenja kontrafora spaja temelj stare romaničke i nove gotičke crkve. Lijeva i desna strana kontrafora imaju različite temelje: stari je izbočen, kompaktan, a novi je uvučen, slabije napravljen. Razlika među njima je 40 cm.

Sa zapadne strane kontrafora, uz crkvu, otvorena je nova sonda. Proširivanjem se došlo do mjesta gdje se kopalo kada se u prošloj etapi pratio zapadni zid kaštela. Uočeno je postojanje kamenja koje sličí kontraforu. Nastavilo se pratiti zid prema sjeveru. Za spomenutu nakupinu kamenja pronađenu 1998. godine vjeruje se da je možda u pitanju isti kontrafor kao i onaj po sredini broda crkve. Na sjeverozapadnom uglu pročelja uhvaćena je završna linija tog drugog kontrafora, prema zapadu. Na dubini od 90 cm pronađen je jedan napršnjak kao i brojni ulomci kuhinjske keramike.

U jesen 1999. godine počela je druga etapa iskopavanja. Iskopava se istočni zid objekta kaštela, a cilj je „uhvatiti“ poprečne zidove unutar objekta. Jedan je poprečni zid bio otkriven u prošloj etapi iskopavanja, a drugi, tj. prvi poprečni zid, gledajući od crkve, otkriven je u jesen 1999. godine (Slika 7, br. 18). Širok je 60 cm, i najtanji je od svih zidova.

Na kraju su izmjerene dimenzije objekta:

Duljina: 29,18 m

Širina: 7,80 m

5.3. **Zaštitna arheološka istraživanja (radi potreba drenaže crkve)**

2001. godine

Iskopavanja su započeta uz južne temelje broda i svetišta. Lijevo od ulaza u crkvu naišlo se na nakupinu kamenja za koju se kasnije ispostavilo da se radi samo o nekom urušenju, a ne o zidu, kako se prvo pretpostavljalo (Slika 8, br. 1). Daljnjim iskopavanjima pokazala su se pojačanja u temeljima. No, postoji mogućnost da su to samo baze kontrafora iz prve faze crkve. Za potvrdu ovoga trebala bi se izvršiti dodatna iskopavanja. Između zida broda i prvog kontrafora svetišta pronađeno je nekoliko ukopa, međutim bili su ispremiješani pa ih nije bilo moguće kvalitetno i potpuno očistiti. Tu je pronađen **grob 1**, na dubini od 120 cm (Slika 8, br. 3). On je bio ispod kontrafora što ga datira od druge polovice 15. st. Ukopi su pronađeni kod svih južnih kontrafora, također na dubini od 120 cm. Grobovi su međusobno bili izmiješani pa ni njih, kao i prethodno spomenute, nije bilo moguće adekvatno očistiti (Slika 8, br. 5a i 5b).

Između trećeg i četvrtog kontrafora (jugoistočni ugao svetišta) naišlo se na zid širine 2 m i dužine 7 m (Slika 8, br. 4). Zid je bio ožbukan na što upućuju ostaci žbuke. Na mjestu gdje zid završava pronađena je fino obrađena kamena ploča na koju je bila položena glava pokojnika. Ukop je označen kao **grob 2** (Slika 8, br. 4). Oko groba su pronađene još tri lubanje, no ne radi se o rakama.

Dalje se vršilo iskopavanje duž zapadnih temelja (Slika 8, br. 6a i 6b), a na potezu sjeverno od zvonika dolazi se do zida širine 100 cm. Južno od zvonika zida nema. Ulomci keramike pronađeni su uz sjeverozapadni ugao crkve. Duž sjevernih temelja broda crkve također su izvršena iskopavanja, ali bez nalaza (Slika 8, br. 7).

U zidu temelja otkopane stare apside vidi se da je nekada tamo postojao otvor za vrata u crkvu (Slika 8, br. 8). Ostatak zida, koji izlazi iz temelja, ukazuje da je svetište bilo pregrađivano. Postoji mogućnost da je to bilo za potrebe sakristije, koja je bila okrećena, prvo tamnosivo, a kasnije u bijelo. Ostaci žbuke u prostoru između kontrafora i zida broda ukazuju na činjenicu da je taj prostor činio cjelinu s prostorom koji je nastao pregrađivanjem starog svetišta.

6. Arheološki nalazi

6.1. Iskopavanja 1998. godine

Tijekom arheoloških istraživanja otvorene su brojne sonde, međutim u opisima vođenim u dnevniku voditelja Zorana Homena stoji kako se u nekima naišlo samo na ostatke urušenog kamena i šute, tako da te sonde neće biti opisane već će samo biti označene na tlocrtu.

Sonda F otvorena je na području iza crkve, prema borovima, uz opkop. U ovoj su sondi pronađena dva ulomka kamenih kugli (kat. br. 1), vjerojatno od katapulta. Dimenzije ulomaka kugli su: 16,3 x 16,3 cm i 14,5 x 14,3 cm.

Sljedeća sonda, **sonda G**, otvorena je uz sjeveroistočni rub opkopa prema vjerojatnoj ugaonoj kuli. Analizirajući nalaze možemo reći da je najviše keramike pronađeno na dubini od 200 do 300 cm. Riječ je o keramičkom posuđu napravljenom na brzorotirajućem lončarskom kolu, a koje je podijeljeno na posuđe koje služi za pripremanje i čuvanje hrane te na stolno posuđe. Kako se razlikuju po funkcijama, tako se razlikuju i po izgledu. Posuđe za pripremanje i čuvanje hrane češće je bilo u uporabi pa je tako i samo lomljenje istog bilo svakodnevno. Takvo je posuđe bilo grubo izrađeno, od nepročišćene gline s primjesama pijeska i kamenčića. Stolno je posuđe bilo podložnije promjenama, tj. utjecajima mode, te je većinom bilo dekorirano (Škiljan 2007, 41). U fundusu se nalaze 34 ruba, od toga su na 4 fragmenta prisutani ukrasi: na jednom u obliku ubadanja (kat. br. 2), na 2 ubadanja i žljebljenja (kat. br. 3) i na jednom plitkih žljebova (kat. br. 4). Promjeri lonaca ukazuju na prisutnost srednjih, srednje velikih i velikih lonaca. Promjeri variraju od 13, kao najmanjeg, do 32 cm. Primijećeno je da lonci većeg oboda imaju i deblje stijenke. Prisutno je 14 dna od kojih valja izdvojiti jednu zdjelu spojenu od 5 fragmenata (kat. br. 5) gdje se vidi dno promjera 10 cm, dok promjer otvora iznosi 20 cm. Među nalazima je prisutno i jedno dno vjerojatno zdjele ili zdjelastog tanjura, glatke vanjske površine dok je s unutarnje strane vidljiva zelena glazura (kat. br. 6). Stijenke su najbrojnije, njih je 165, od kojih je najviše ukrašeno žljebljenjem, čak 66 (kat. br. 7). Na jednoj je stijenci uz guste nizove vodoravnih dubokih žljebova vidljiva plastična traka aplicirana na ramenu posude i ukrašena ubadanjem kosih zareza (kat. br. 8), a na jednoj se vidi žutozelena glazura (kat. br. 9). Od ostalih ukrasa, na jednoj su stijenci deblji i dublji kosi urezi (kat. br. 10), a na tri se nalazi kombinacija žljebljenja i ubadanja (kat. br. 11). Debljina stijenke varira od 5 do 9 mm. Poklopci su prisutni u nešto manjem broju, pa ih je tako pronađeno samo 3 (kat. br.

12). Jedini metalni nalaz je bila željezna potkova za obuću (kat. br. 13) pronađena na dubini od 150 cm. Njezine dimenzije su 10,3 x 7,5 cm. Na potkovi su vidljive i tri zakovice za pričvršćivanje. Na dubini od 180 do 200 cm pronađene su i dvije brončane medaljice, jedna s likom sv. Franje, a druga s likom Bogorodice, koja je slomljena na dva dijela. Na 290 cm pronađen je napršnjak koji je puknuo u dva dijela prilikom kopanja. Nalazi privjeska i napršnjaka nisu pronađeni u fundusu koji mi je bio dostupan.

Sonda H otvorena je zapadnije od sonde F. Cilj je bio otkriti eventualne zidove samostanskog zdanja. Nalazi su prisutni do dubine od 220 cm, no najviše ih je pronađeno na dubini od 100 do 120 cm. Ovdje je isto najzastupljenija keramika. Samo su dva od 53 ruba ukrašeni ubadanjem (kat. br. 14). Promjeri lonaca ovdje variraju od 10 do 30 cm, pri čemu su podijeljeni na male (10 – 14), srednje (14 – 18), srednje velike (18 – 23) i velike lonce (23 – 32). Od 208 ulomaka stijenki, 36 je ukrašeno žljebljenjem (kat. br. 15), na 2 su plastične trake ukrašene kosim urezima (kat. br. 16), a na jednoj kombinacija valovnice i žljebljenja (snop vodoravnih žljebova) (kat. br. 17). Zanimljiv je i uzorak ukrasa niza uboda u dva reda, koji možda pripada čaši ili vrču (kat. br. 18). Pronađena su 24 dna, od kojih su neka cjelovito očuvana (kat. br. 19), a neka spojena iz više fragmenata (kat. br. 20). Na dva primjerka vide se lončarski znakovi u obliku ispupčenog križa (kat. br. 21). To može biti samo ukras, a može označavati i znak izrađivača ili čak naručitelja proizvoda. Ostali keramički nalazi uključuju trakastu ručku širine 38 mm (kat. br. 22), grlo boce kojem izljev nije očuvan (kat. br. 23), debljine stijenki 6,5 mm, ukrašeno sitnim ubodima tankim štapičastim predmetom i gustim žljebljenjem na ramenu posude, fragment majolike oslikan plavom bojom (kat. br. 24) i dno keramičke čaše na visokoj nozi (kat. br. 25) kojoj je noga ukrašena sitnim ubadanjem tupim predmetom. Čaše na visokoj koničnoj nozi, poput ove, karakteristične su za gotički stil. Slična je čaši iz Kraljeve Velike (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, T. 4., 5). Čaše na visokoj nozi, trbušastog oblika, široko su rasprostranjene, a njihov loptasti trbuh uglavnom je najširi u gornjoj trećini. Čaše takvog oblika pronađene su u beogradskoj Tvrđavi i datirane u 15. st. (Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002, 177; prema: Bikić 1994, - grupa I, 86., sl. 33., 1-6). Metalni nalazi zastupljeni su u manjem broju. Pa tako imamo željeznu potkovu za obuću (kat. br. 26) dimenzija 6,85 x 7,05 cm, metalni nalaz koji vjerojatno predstavlja željeznu motiku (kat. br. 27) dimenzija 13,8 x 7,4 cm i debljine 3,5 mm, te građevinski klin (kat. br. 28) duljine 17,3 cm, pravokutne glave dimenzija 1,9 x 2,4 cm. U sondi su pronađena i tri fragmenta zeleno glaziranih pećnjaka (kat. br. 29).

6.2. Iskopavanja 1999. godine

Radovi su nastavljani na zapadnom zidu objekta, na 19 m od crkve, na spoju s poprečnim zidom. Pronađeno je mnogo ulomaka kuhinjske keramike.

Praćenjem zapadnog zida s vanjske strane prvo se došlo do prekida te se mislilo da se radi o otvoru za vrata, međutim dubljim iskopom uočen je zid. Ukop, označen kao **grob 1**, pronađen je na mjestu gdje se mislilo da su vrata. Uz skelet je pronađena krunica (kat. br. 30) koja se sastoji od 50 slabo očuvanih perlica povezanih tankom brončanom žicom. U njegovoj je blizini pronađen i **grob 2** (kat. br. 31), u kojem je također pronađena krunica. Krunica se sastoji od 44 perlice načinjene od staklene paste u boji, u dvije veličine, i brončanog križića. U istom je grobu pronađen okrugli gumb s rupicom za provlačenje konca (kat. br. 32).

Na dubini od 120 cm, na sjevernom zidu objekta, pronađen je ukop u orijentaciji J-S (glavonoge). Označen je kao **grob 3**. Uz njega je pronađen još jedan grob, **grob 4**, u kojem je pokojniku uz lijevu ruku pronađen metalni nalaz koji sliči na dio škarica (kat. br. 33).

Na sjeveroistočnom završetku zida, na dubini od 60 cm, dolazi do pojave izgorjene ilovače, tzv. crvenog sloja, debljine dvadesetak centimetara. Iznad tog sloja pronađeni su ulomci stolne i kuhinjske keramike, ali i dijelovi kamenih kugli, pećnjak, ulomak drška noža, kalup za lijevanje tanadi za pušku, postolje staklene čaše u fragmentima. Kopalo se dalje u dubinu te se pronašlo još fragmenata kuhinjske i stolne keramike, majolike, metala i stakla. Ovo je područje označeno kao **jama** u kojoj se u konačnici došlo do dubine od 140 cm. U jami je pronađeno ukupno 76 fragmenata rubova. Na 7 je fragmenata primijećen ukras ubadanjem (kat. br. 34). Po promjeru otvora lonci pripadaju u srednje velike i velike lonce sa promjerom od 14 do 32 cm. Lonci srednje veličine korišteni su u svakodnevnoj upotrebi u domaćinstvu, dok su veliki lonci, poput onog promjera 32 cm, vjerojatno služili za čuvanje zaliha u domaćinstvu. Od 275 ulomaka tijela posuda, na 62 ulomka nalazi se ukras žljebljenjem (kat. br. 35), koji je ujedno i najčešći način ukrašavanja lonaca. Taj se ukras upotrebljava za ukrašavanje tijela lonaca u vidu gušćeg ili rjeđeg niza vodoravnih paralelnih linija. Na 3 fragmenta su jednostavni kosi urezi (kat. br. 36), na 5 ih se nalazi ukras načinjen ubadanjem (kat. br. 37), a na jednom je kombinacija žljebljenja i uboda predmetom trokutastog presjeka (kat. br. 38). Pronađena su 4 ulomka poklopaca, no samo se jednom primjerku mogao izračunati promjer koji iznosi 18 cm (kat. br. 39). Radi se o poklopcu koničnog oblika s plosnatom kružnom drškom. Pronađeno je 32 dna posuda čiji promjeri dna variraju od 6,5 do 10,1 cm (kat. br. 40). U jami je pronađen i ulomak

keramičke čaše (kat. br. 41). Ona svojim oblikom podsjeća na čaše izrađivane u ugarskim radionicama, no takve su se javljale tijekom 15. st. na prostoru srednje Europe. Kako bi se bolje mogao pratiti razvoj ovog posuđa za primjer se može uzeti ugarska radionica u Budimu. Na nalazima iz Budima I. Holl je utvrdio da se čaše na niskoj stopi, zdepastog oblika, javljaju u 14. st. (Tkalčec 2001, 219, prema: Holl, 1963, 345, abb. 26, 376, abb. 74/1-6). U 15. st. su češće u uporabi, dok se krajem 15. st. sve rjeđe koriste, ali su u to vrijeme i glazirane (Tkalčec 2001, 220, prema: Holl, 1963., 364, abb. 64-65). U istom je kontekstu pronađen fragment majolike (kat. br. 42) koji pripada stilu cvjetne gotike. Terminom majolika označava se keramika prevučena olovnom glazurom u koju je dodan kositreni oksid čime se dobiva neprozirna, bijela, sjajna majolička glazura (*smalto*). Posude koje pripadaju stilu cvjetne gotike proizvode se od oko 1425. godine pa sve do sredine 16. st. (Krmpotić 2014, 77). Na fragmentu iz jame vidi se ukras oslikan kobaltno plavom bojom, a radi se o ulomku na kojem je vidljiv prikaz dijela medaljona *a scaletta*, točnije vodoravnih i okomitih linija, pojaseva ispunjenih ukošenim crticama ili križićima te motivi polupalmeta i stiliziranih vitica. Isti takvi motivi pronađeni su na vrčevima iz Starog grada Barilovića (Krmpotić 2014, 78). Zanimljiv je i nalaz glinene kuglice (kat. br. 43) čije mjere iznose 27 x 26 mm, a koja je mogla služiti kao projektil za pračku, kao i nalaz metalnog predmeta (kat. br. 44) dimenzija 11,4 x 8,5 cm, koji je možda bio „pant“ (nosač) vrata ili prozora te polovice kalupa za lijevanje tanadi za pušku (kat. br. 45). Slični nalazi nepravilnih glinenih kuglica pronađeni su i u srednjovjekovnoj nizinskoj utvrdi u Virovitici. Njihova namjena također upućuje na gađanje iz pračke, praksu koja se još od neolitika zadržala u kasnom srednjem vijeku prilikom napada ili obrane burgova (Salajić 2008, 25). Posebno se ističe nalaz pećnjaka koji predstavlja dio kruništa kaljeve peći (kat. br. 46). Slični se mogu vidjeti u raznim likovnim izvorima iz 15., 16. st. pa nadalje.

Na sjeverozapadnom uglu objekta iskopavanje se vršilo do dubine od 160 cm, dok je najviše nalaza prisutno na dubini od 40 do 100 cm. Ovdje je pronađeno ukupno 22 ruba posuda. Promjeri njihovih otvora kreću se od 13 do 20 cm. Posude pripadaju malim, srednjim i srednje velikim loncima. Nadalje, pronađeno je 20 dna posuda i 78 stijenki. Žljebljenje predstavlja dominantni način ukrašavanja posuda, pa je ovako ukrašeno 14 fragmenata (kat. br. 47). Samo su 3 fragmenta ukrašena kombinacijom žljebova i uboda (kat. br. 48), 2 kombinacijom žljebova i valovnice (kat. br. 49), jedan dubokim kosim urezima (kat. br. 50), a jedan ubadanjem (kat. br. 51). Nadalje, od stolnog je posuđa pronađen ulomak majolike (kat. br. 52), a pripada rubu vrča trolisnog otvora. Fragment je ukrašen kobaltno plavom bojom u vidu palmeta, te pripada tipu majolike strogog tipa, porodica cvjetne gotike. U istom je kontekstu pronađeno 5 ulomaka

majolike koje je bilo moguće spojiti u dva veća ulomka, a koji su ukrašeni četirima vodoravnim plavim linijama ispod samog ruba, te jednom plavom linijom ispod ručke (kat. br. 53a, b). Ručka u ovom slučaju nedostaje, a vjerojatno pripada vrču. Debljina stijenke iznosi 4 mm, a promjer otvora je 14 cm. Staklenih je nalaza bilo samo 4. Jedno je ulomak donjeg dijela dna čaše koničnog oblika (kat. br. 54), izrađeno od prozirnog bezbojnog stakla, dok su preostala 3 ulomka vrlo vjerojatno fragmenti različitih prozirnih bezbojnih boca ili čaša (kat. br. 55). Pronađena je i jedna kamena kugla (kat. br. 56), dimenzija 15,5 x 16,3 cm. Ono po čemu se ovaj sloj najviše ističe su nalazi pećnjaka. Vrlo vjerojatno je u toj prostoriji na sjeverozapadnom uglu bila kaljeva peć. Kaljeve se peći na našim prostorima javljaju tijekom 15. st, a moguće i ranije. Sredinom 14. st. u Europi su građene raskošne kaljeve peći. Što se samog razvoja peći tiče, najranije su bile one glinene peći za čiju su gradnju služili glineni lončasti pećnjaci koji sliče na buču, čašu ili turban. Takvi su pećnjaci ugrađivani u vanjski plašt peći, s otvorom prema van, čime se povećavala površina odavanja topline (Horvat 1994, 227). Usporedno s takvima, postojali su i bogato ukrašeni, glazirani pećnjaci. Kaljeve se peći počinju pojavljivati u 14. st., a možda i ranije, u srednjoj Europi, u Austriji i južnoj Njemačkoj, te se od tamo šire dalje po Europi (Horvat 1994, 228). Peći su imale i dekorativnu funkciju, a upravo su mitovi, legende, sveci, vitezovi te heraldička obilježja i grbovi bili glavni motivi koje su majstori pećari koristili (Šimek 2013, 158). Lončasti pećnjaci bili su izrađivani na lončarskom kolu te uglavnom nisu bili glazirani. To su pećnjaci nalik na čaše, turbane (Horvat 2014, 285, sl. 389). Pećnjaci-kaljevi izrađivani su u više tipova, a tip je bio određen mjestom na peći: kvadratni su kaljevi bili za donji dio peći, kaljevi okomita formata s polukružnim nišama, te kaljevi gornjeg dijela peći, koji su bili različita oblika (Horvat 1994, 230, sl. 22). Gornji, valjkasti dio peći završavao je vijencem nalik na krunu. Niše tih vijenaca često su bile ukrašene različitim figurama poput vitezova na konju ili heraldičkim motivima. Ti su kaljevi bili izrađeni u obliku trokuta (Horvat 1994, 231, 228, sl. 20). Majstori dvorske radionice u Nyéku koristili su se olovnom glazurom kako bi proizveli različite nijanse, kao što su tamnozeleno, smeđežuto, limunžuto, plavooker, svijetlomaslinasto zeleno ili tamnomaslinasto zeleno, zelenkasto smeđe i purpursmeđe, skoro crna. Svijetli pećnjaci dobivali su se tako da se pećnjaci napravljeni od svijetle gline samo premažu prozirnom glazurom (Škiljan 2011, 165). Kod nas niti jedna kaljeva peć iz 15.-16. st. nije ostala očuvana, već su pećnjaci uglavnom nalaženi u nasipu, uništeni od požara ili turskog topništva (Horvat 1994, 235). Na sjeverozapadnom uglu objekta pronađeno je ukupno 30 fragmenata pećnjaka. Radi se većinom o ulomcima prednje ukrasne ploče (kat. br. 57a, b), dok dva ulomka pripadaju pećnjacima u obliku lukovice (mamasti) grublje izrade (kat. br. 58), od

kojih je jedan ukrašen nizom vodoravnih žljebova (kat. br. 59), a posljednji pećnjak je čašasti (kat. br. 60).

Kopajući s unutarnje i vanjske strane **sjevernog zida** objekta sjeverno od crkve najviše je nalaza bilo na dubini od 40 do 80 cm. Pronađeno je 68 rubova posuda. Njihovi promjeri sežu od 13 cm, kao najmanje posude, do 33 cm, kao najveće. Najviše je posuda promjera od 20 cm. Ove ih mjere svrstavaju u male, srednje, srednje velike i velike posude. Na nekim su rubovima vidljivi ukrasi kao što su valovnica (kat. br. 61) i ukras napravljen ubadanjem kotačićem (kat. br. 62). Vodoravni žljebovi primjećeni su na rubu vrča trolisnog otvora (kat. br. 63). Pronađena je i jedna manja cijela posuda (kat. br. 64), debljine stijenki 11 mm, visine 3,6 cm i promjera otvora 11 cm, no nepoznate je namjene. I u ovom je kontekstu pronađeno najviše stijenki, i to 274 fragmenta. Debljina stijenki kreće se od 5 do 8,5 mm. Nizovima vodoravnih žljebova ukrašeno je 73 fragmenata (kat. br. 65), kombinacijom žljebova i uboda 5 fragmenata (kat. br. 66), ubodima napravljenim kotačićem 3 fragmenta (kat. br. 67), kombinacijom niza žljebova, valovnica i uboda jedan fragment (kat. br. 68), jedan je ulomak ukrašen kombinacijom niza vodoravnih žljebova te plastične trake ukrašene ubadanjem (kat. br. 69), dok je jedan fragment, možda dio čaše, bogato ukrašen nizovima gustih vodoravnih žljebova preko kojih je povučena valovnica ispod koje su duboki kosi urezi, a iznad valovnice se nalazi plastična traka ukrašena ubadanjem (kat. br. 70). U istom su kontekstu pronađena i 42 ulomka dna posuda (kat. br. 71). Od stolnog se posuđa, uz raniji spomen ruba vrča trolisnog otvora, ističu dva nalaza keramičkih čaša. Jedna je čaša blago trbušastog oblika (kat. br. 72), a ukras joj čine vodoravni žljebovi, tri vodoravna niza vrpce ukrašenih otiskivanjem kotačićem tupih zubaca, te pravilno, ali rijetko raspoređeni plastični naljepci u obliku stožastih bradavica. Na dnu se nalazi znak u obliku ispupčenog križa (Tkalčec 2001, 225, sl. 6.; T. 1., 1). Druga je čaša izduženog oblika (kat. br. 73). Dno je odvojeno dubokim žlijebom i na tom se dijelu nalaze krugovi utisnuti tupim predmetom. Tijelo čaše je ukrašeno u vrpcama koje su odvojene dubokim žlijebovima. U donjoj je vrpce ukras pravilno raspoređenih ukošenih ljestvica, u srednjoj je vidljivo gusto plitko utiskivanje sitnih oštih zubaca koji tvore motiv ukošenih ljestvica, a gornja je vrpca djelomično očuvana no motiv je isti kao u donjoj vrpce (Tkalčec 2001, 226, sl. 9.; T. 1., 5). U ovom su fundusu također pronađene glinene kuglice, jedna dimenzija 26 x 22,5 mm (kat. br. 74), a druga 21 x 16 mm (kat. br. 75). Od građevinskog je materijala prisutna samo jedna opeka dimenzija 20,35 x 10,95 x 6 cm (kat. br. 76). Otprilike ovih dimenzija bile su opeke korištene na prijelazu 15. u 16. st. (Horvat 1972, 16). Od kamenih su nalaza prisutne kamene kugle, odnosno dijelovi

istih. Tako je pronađeno ukupno 10 fragmenata kugli te jedna cijela čije su dimenzije 19,3 x 19,3 cm (kat. br. 77).

Na sjeveroistočnom uglu objekta sjeverno od crkve nalazi su prisutni na dubini do 100 cm. Ukupno je pronađeno 9 rubova (kat. br. 78), čiji promjeri variraju od 13 do 20 cm, svrstavajući ih pritom u male, srednje i srednje velike lonce. Nadalje, u istom je kontekstu pronađen 61 ulomak stijenki posuda od kojih je na 12 vidljiv ukras niza vodoravnih žljebova (kat. br. 79), na 3 fragmenta ukras načinjen ubadanjem (kat. br. 80), a na jednom je vidljiva kombinacija uboda i žlijebljenja (kat. br. 81). Debljina stijenki je od 3 do 9 mm. Pronađeno je 6 ulomaka dna posuda. Od stolnog je posuđa prisutna čaša, koja se ističe svojim oblikom, ali i načinom ukrašavanja (kat. br. 82). Ona je na niskoj prstenastoj nozi te joj nedostaje drška, a ukras joj čine vodoravni nizovi cik-cak ureza koji su u svakom redu obrnuto usmjereni što vizualno čini motiv riblje kosti (Tkalčec 2001, 222, sl. 8.; T. 1., 4). Pronađena je i jedna glinena kuglica dimenzija 25 x 25 mm (kat. br. 83). Metalni nalazi prisutni su u manjem broju. Neki od njih su željezni čavao (kat. br. 84), kvadratičnog presjeka i ovalno raskucane glave, drška noža obložena drvenom oplatom i pričvršćena zakovicama od bronce (kat. br. 85) te vršak strelice za samostrijel (kat. br. 86). Čavle, kao ovaj primjerak iz Donje Glogovnice, opisuje i M. Škiljan datirajući ih u 12. do 16. st. (Škiljan 2002, 142, 143, kat. br. 615 – 618). Pronađeni primjerak noža pripada skupini noževa s trakastom drškom, koji se pojavljuju od 14. st., a u 15. st. u upotrebi su više od noževa s trnom za nasad. Trakasta se drška često širi prema kraju te to omogućava veću stabilnost sječiva. Drška je obično obložena koštanim ili drvenim oplatama. Oplate su bile pričvršćene okovima i zakovicama od bronce (Predovnik 2003, 84). Na temelju konteksta i analogija, noževi se mogu datirati u 15. i 16. st. (Sekulić 2014, 65; Tkalčec 2010, 90; Štular 2009, 78). Spomenuti vrh strelice ima kraće piramidalno tijelo, romboidnog je presjeka i tuljastog nasada. Takvi se oblici strelica široko datiraju od 14. do 16. st., a na osnovi analogije sa strelicama pronađenim na burgu Vrbovcu mogla bi se datirati u 15. na 16. st. (Tkalčec 2010, 98). Ostali metalni predmeti su nepoznate namjene. Posljedni je nalaz od stakla (kat. br. 87), vjerojatno čaša s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom. Stakleni su nalazi rijetki i fragmentirani te im je teško odrediti tipološke karakteristike. Metodom tipološke klasifikacije datirani su u kasno 15. i 16. st. Primjerak je zelene boje pa se zbog toga možda može pripisati njemačkom tipu čaša iz 15. st. (Janeš 2014, 72, prema: Han 1975, 125). Najsličniji primjerak pronađen je u Starom gradu Bariloviću (T. 18/184), koji iako je pronađen u sloju nastalom početkom 18. st., tipološki pripada staklarskoj produkciji kasnoga srednjeg vijeka (Janeš 2014, 72).

Iskopavanjem **duž istočnog zida** objekta sjeverno od crkve pronađen je 21 rub posude. Na jednom je fragmentu gornjeg dijela lonca na ramenu vidljiv ukras u obliku uboda (kat. br. 88), a na drugom ulomku na ramenu se nalazi ukras u obliku niza plitkih vodoravnih žljebova (kat. br. 89). Promjeri otvora posuda variraju od 11 do 27 cm te se tako dijele na male, srednje, srednje velike i velike posude. Nadalje, pronađeno je 98 stijenki posuda čije debljine variraju od 4 do 8 mm. Ukrašavanje žljebljenjem je prisutno na 31 stijenci (kat. br. 90), ubadanje na 3 stijenke (kat. br. 91), a ukras u obliku valovnice na jednoj stijenci (kat. br. 92). Na dva su fragmenta zaglađene površine, vrlo vjerojatno vrča, prisutni ukrasni motivi u obliku linija i mreža oslikani crvenom bojom (kat. br. 93 a, b). Debljina tih stijenki je 5 mm. Fina, tzv. „žuta“ ili „bijela“ keramika oslikana raznim motivima, najčešće mrežastim, crvenom bojom učestala je stolna keramika tijekom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka (13.-15. st.). Tijekom 16. i 17. st. oslikavanje stolne keramike crvenom bojom u obliku geometrijskih motiva i linija i dalje je dominantna tehnika na srednjoeuropskom prostoru (Krmptić 2014, 82). Od ostalih keramičkih nalaza prisutno je 12 dna (kat. br. 94) i jedna trakasta ručka (kat. br. 95). I tu je također pronađena glinena kuglica dimenzija 26,5 x 24 mm (kat. br. 96). Uz istočni zid bilo je i metalnih nalaza. Pronađeni su željezni čavao pravokutno iskucane glave (kat. br. 97), dužine 8,5 cm, željezna kopča dužine 6,8 cm (kat. br. 98) (dužina trna 4,1 cm) te željezni srp dužine 14,8 cm (kat. br. 99). Ostali nalazi su nepoznate namjene. Kao slučajni nalaz ističe se križić (kat. br. 100) koji s jedne strane ima prikaz razapetog Isusa, a s druge strane neidentificiranog lika ruku sklopljenih na prsima. Dimenzije križića su 4,9 x 2,75 cm. Nalaz je novovjekovni. Vjerojatno je srednjovjekovne slojeve presjekla novovjekovna jama, a u prilog ovome ide i činjenica da se prostor sjeverno od crkve koristio kao groblje još u 19. st. Preostale nalaze čini 5 fragmenata stakla, od kojih se jedno može identificirati kao donji dio čaše s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom (kat. br. 101). Izrađeno je od neprozirnog tamnog stakla. Drugi nalaz predstavlja ulomak prozirnog prozorskog stakla (kat. br. 102). Riječ je o okulusu, koji su se koristili u antici, a od 13. st. upotrebljavaju se u srednjovjekovnoj Europi. To su okrugle tanke pločice, uglavljene u olovne okvire H profila. Na taj su se način isprva ostakljivali prozori na sakralnim, a kasnije na profanim objektima. Promjera su najčešće od 6 do 12 cm (Šimek 2010, 318). Rubovi ovog ulomka su presavijeni i spljošteni, a staklo je promjera 10 cm. Isti su primjerci pronađeni u utvrdi Ružica-grad (Radić, Bojčić 2004, kat. 452), u Celju (Lazar 2001, 80), u utvrdi Čanjevo (Čimin 2008, 243), u burgu Vrbovcu (Tkalčec 2010, 85).

U vrećicama s materijalom koje su bile označene kao „**Objekt**“, što se odnosi ustvari na objekt sjeverno od crkve, pronađeno je 19 rubova (kat. br. 103), čiji su promjeri bili od 13 do

28 cm, dijeleći ih pritom na male, srednje, srednje velike i velike posude. Stijenki lonaca je pronađeno nešto više, 62 fragmenta. Debljina stijenki kreće se od 3,5 do 8,5 mm. Ukрасom niza vodoravnih žljebova ukraшено je 9 fragmenata (kat. br. 104), kombinacijom žljebljenja i uboda 3 fragmenta (kat. br. 105), a ukрасom utiskivanja kotačićem samo jedan. U istom je kontekstu pronađeno 11 dna lonaca (kat. br. 106). Zanimljiv nalaz je posuda koju je od 8 fragmenata bilo moguće spojiti (kat. br. 107), iako ključni dio, poput samog ruba nedostaje. Posudu od lošije pročišćene gline krase vodoravni nizovi gustih žljebova načinjeni na lončarskom kolu. Debljina stijenki je 5,5 mm. Od stolnog posuđa ističu se grlo boce kojem izljev nije sačuvan (kat. br. 108), debljine stijenki 5 mm, ukraшено plitkim nizovima vodoravnih žljebova, te fragment majolike oslikan plavom bojom (kat. br. 109), debljine stijenki 4 mm. Od metalnih nalaza prisutni su čavli, njih 13 komada (kat. br. 110). S obzirom da nisu svi cjelovito sačuvani, dužine im variraju od 52 do 120 mm. Kvadratnog su presjeka i ovalno iskucane glave oni kojima je ista očuvana.

Iskopavanjima uz **kontrafor** došlo se do dubine od 180 cm. Pronađeni materijal uključivao je fragmente keramike, odnosno kuhinjskog i stolnog posuđa, te metala. Pronađeno je 7 rubova od kojih je na 3 vidljiv ukрас u obliku niza vodoravnih žljebova (kat. br. 111), a na jednom ukрас u obliku uboda (kat. br. 112). Promjeri posuda kreću se od 16 do 20 cm, pri čemu su posude svrstane u srednje i srednje velike posude. U istom je kontekstu pronađeno 56 stijenki posuda čija debljina varira od 3 do 8 mm, te 3 dna. Najviše je stijenki ukraшено žljebljenjem (kat. br. 113), njih 25, dok je jedna ukraшена kombinacijom žljebljenja i uboda (kat. br. 114). Prisutna su i 3 dna posuda, a na jednom je vidljiv ukрас u obliku vodoravnih žljebova (kat. br. 115). Od stolnog je posuđa pronađen ulomak čaše debljine stijenke 6 mm (kat. br. 116), ukraшен vodoravnim žljebovima, te s dva vodoravna reda ukrasa u obliku uboda načinjena otiskivanjem kotačićem tupih zubaca između kojeg se nalazi jedan plastični naljepak u obliku stožaste bradavice. Slična je čaša pronađena prilikom iskopavanja sjevernog zida objekta (Tkalčec 2001, 221, sl. 7.; T. 1., 3). Također, pronađen je fragment majolike (kat. br. 117), debljine stijenki 5,5 mm, oslikan tamno plavom i žutom bojom. Pripada tipu majolike strogog stila, porodici cvjetne majolike. Jedini metalni nalaz u ovom kontekstu je brončani naprstak (kat. br. 118), korišten pri šivanju čvršćih materijala. Visine je 13,5 mm, a širine 17,5 mm.

6.3. Zaštitna arheološka istraživanja 2001. godine

Iskopavanja su započela uz južne temelje broda i svetišta. Tu je, na dubini od 60 cm, pronađeno 9 fragmenata, najvjerojatnije dvije keramičke posude s obzirom da su rubovi različiti (kat. br. 119). Nalazi uključuju 2 ruba, 5 stijenki, jedno dno i jednu ručku. Svi su fragmenti prevučeni zelenom glazurom s unutarnje strane, debljine stijenki 4 mm, a oba su ruba promjera otvora 12 cm. Ručka je povezivala rame i rub, vrlo vjerojatno, vrča ili lonca s vrčem. Još jedan zanimljiv nalaz, također posude (kat. br. 120) koju nije bilo moguće spojiti, uključuje 2 fragmenta stijenki i 2 dna. Na sva četiri ulomka vidi se ukras napravljen žljebljenjem. Ranije spomenuti **grob 1**, pronađen između zida broda i prvog kontrafora svetišta, nalazio se na dubini od 120 cm. U grobu je pronađena željezna kopča (kat. br. 121) dužine 6,8 cm (dužina trna 4,2 cm).

Između trećeg i četvrtog kontrafora naišlo se na zid širine 200 cm i dužine 7 m. Na završetku toga zida nalazio se ukop označen kao grob 2, u nastavku starog zida. U njemu je pronađen samo brončani prsten otvorenih krajeva/karičica (kat. br. 122 a, b). Mjera je 4,1 x 3,3 cm, okruglog presjeka debljine 2,3 mm, dok je spljošteni dio debljine 1 mm ukrašen ukrasom u obliku XXXX.

Dalje se vršilo iskopavanje duž zapadnih i sjevernih temelja te na potezu sjeverno i južno od zvonika. Ulomci keramike pronađeni su uz sjeverozapadni ugao crkve.

Pronađeno je 7 rubova lonaca, od kojih je na jednom vidljivo plitko žljebljenje na samome rubu raščlanjene profilacije (kat. br. 123), a na drugom primjerku (kat. br. 124) na ramenu lonca je u dva reda prisutan ukras ubađanjem tupim predmetom. Prema promjeru, koji varira od 12 do 17 cm, podijeljeni su na male, srednje i srednje velike lonce. Debljina stijenki varira od 4 do 6,5 mm. Pronađena su 2 ulomka dna lonaca, od kojih je na jednom vidljiv ispupčeni križ (kat. br. 125). Ukupno je 27 stijenki među kojima se nalazi i jedan ulomak majolike (kat. br. 126), vjerojatno fragment vrča. Ulomak je žućkasto-bijele sjajne majoličke glazure oslikane plavom bojom. Ukrasni motiv su palmete, a pripada tipu majolike strogog tipa, porodica cvjetne gotike. Ostale stijenke ukrašene su žljebljenjem i to najčešće nizovima vodoravno žljebljenih linija, zatim kombinacijom žljebljenja i uboda te ubodima (kat. br. 127).

7. Zaključak

Okolica Križevaca obilježena je brojnim profano-fortifikacijskim i sakralnim spomenicima, a velik broj kaštela, utvrda i crkava govori koliko su važni bili tijekom srednjeg vijeka. No, samostani nakon gubitka svoje funkcije na izmaku srednjeg vijeka nestaju kao i građevine. U Donjoj Glogovnici spominje se samostan sepulkralaca, a kao dokaz sepulkralске crkve postoji i tlocrt kao i nalazi arhitektonske plastike koji prikazuju likove sepulkralaca. Sama crkva, zbog svog povišenog položaja i obrambenog jarka koji je vidljiv i danas, svrstana je u tzv. crkve-utvrde. Crkve na povišenim položajima često su bile utvrđivane, a zvonici su im služili kao strijelnice. Kompleks glogovničke prepoziture podignut je u vrijeme prepoziture Osvalda i Andrije Alfonza Thuza, datiran u 15. st., a imao je upravo obrambenu ulogu, jer takva su utvrđenja na našem području podizana za obranu tijekom provala Turaka. Često su postavljana pitanja gdje su sepulkralci živjeli, pa se tako u brojnim dokumentima spominje samostan u kontekstu s terminima *castellum* (kaštel; 1500. godine), *fortalicium* (1543. godine), *castrum* (1553. godine), što bi značilo da je samostan služio kao kaštel, odnosno vrsta utvrde. No, problem se pojavljuje prilikom lociranja istog s obzirom da ne postoji dokument koji određuje točnu lokaciju samostana, tj. kaštela. Obilazak lokaliteta daje naslutiti da je upravo na tom mjestu, sjeverno od crkve, postojao kasnosrednjovjekovni kaštel. Plato na kojem se nalazi kaštel potkovičastog je oblika, a središnje utvrđenje kvadratičnog tlocrta s istaknutim zaobljenim uglovima koji nam govore da su tu postojale obrambene kule. Takve su kule karakteristika razdoblja kada se koristilo vatreno, tj. topničko oružje, a nalaz kalupa za lijevanje olovne tanadi u otpadnoj jami, kao i nalazi kamenih topovskih kugli, datiraju kaštel u drugu polovicu 15. na 16. st.

Najzahtjevniji dio pisanja ovoga rada predstavljalo je analiziranje i katalogiziranje arheološkog materijala pronađenog prilikom arheoloških iskopavanja 1998. i 1999. godine, te zaštitnih istraživanja 2001. godine, prije drenažnih radova. U fundusu Gradskog muzeja Križevci dostupan materijal uključivao je nalaze keramike, koji su ujedno i najbrojniji, ali i nalaze metala, stakla i kamena. Osim korištenja arheološke, povijesne i povijesno-umjetničke literature, na raspolaganju mi je bio i terenski dnevnik g. Zorana Homena, tadašnjeg ravnatelja Muzeja i voditelja iskopavanja. Uz pomoć terenskog dnevnika locirala sam i uertala sonde u kojima je materijal pronađen. Iako je dokumentacija bila necjelovita te u nekim vrećicama nije bilo signatura, uspoređujući materijal iz Donje Glogovnice s drugim srednjovjekovnim materijalima (primjerice Stari grad Barilović, Celje, nizinska utvrda u Virovitici, gradišta u

okolici Kutine i Garešnice, Stari grad Varaždin, Veliki Tabor, Garić-grad, Vrbovec u Klenovcu Humskome etc.) došla sam do zaključka da se većina materijala iz Donje Glogovnice može datirati u kasni srednji vijek, ali i kasnije (npr. nalazi ulomaka novovjekovne keramike kat. br. 6 i kat. br. 9, te devocija iz grobnih cjelina kat. br. 30 i kat. br. 31 i medaljica). U prilog datiranju većine materijala u razdoblje kasnog srednjeg vijeka također idu i nalazi pećnjaka čiji je najveći broj pronađen na sjeverozapadnom uglu objekta sjeverno od crkve, što govori da je tamo bila kaljeva peć, a uspoređeni su s nalazima pećnjaka s Nove Vesi i iz Velikog Tabora. Izuzetak, dakle, u fundusu čine pojedini nalazi iz grobova, primjerice krunice i križevi, koji su datirani u novi vijek. Radi se o kasnijim grobovima koji su presjekli zidove kaštela, a prilog tome je i katastarski plan iz 1859. – 1860. godine na kojem se vidi da je prostor sjeverno od crkve još u drugoj polovici 19. st. služio kao mjesno groblje.

No, točna se datacija ovdje ne može preciznije dati s obzirom da još ne postoje lokalne objave tipologije kasnosrednjovjekovne keramike, utemeljene na apsolutnodatacijskim analizama sigurnih arheoloških konteksta, što je izuzetno potrebno kako bi se materijal mogao usporediti i preciznije datirati metodom tipološko-kronološke klasifikacije. Na ovome lokalitetu nisu poduzete radiokarbonske analize uzoraka iz arheoloških cjelina, a slično je i s drugim lokalitetima u okolici Donje Glogovnice i širem južnom potkalničkome kraju te nam nedostaju referentni izvori za tipološko-kronološku analizu. Također, nejasan arheološki kontekst i pozicije sonde i jama na samome terenu otežavaju preciznije određivanje vertikalne stratigrafije. No, datacija materijala iz Donje Glogovnice nije upitna jer oblici i načini ukrašavanja odgovaraju razdoblju od 14. do početka 16. stoljeća, odnosno razdoblju kasnog srednjeg vijeka, dok su izuzetak prethodno navedeni novovjekovni nalazi. Isto tako, nalazi majolike i pećnjaka, koji su tipološko-kronološki vrlo osjetljivi i redom datirani u 15. i sam početak 16. stoljeća, uvelike pomažu u dataciji. Ti nalazi uglavnom potječu s područja sjeverno od crkve gdje su istraženi temelji zidanog objekta – kaštela, a kako i ostali nalazi kuhinjske keramike potječu iz doba intenzivnijih stambenih (i obrambenih) aktivnosti na lokalitetu, mogli bismo isključiti pretpostavku da je objekt sjeverno od crkve pripadao samostanu sepulkralaca već u 13. st. koji je kasnije, krajem 15. i početkom 16. st., prenamijenjen u kaštel zagrebačkih biskupa Osvalda i Andrije Alfonza Thuza. Odgovor na pitanje je li objekt izgrađen prije Osvalda Thuza (ili prije zagrebačkog kanonika Stjepana Perovića), odnosno jesu li ga podigli sami sepulkralci, ne možemo sa sigurnošću dati. Brojni arheološki nalazi ulomaka keramičkih posuda svakako se mogu datirati u šire 15. stoljeće, dakle i prije 1466. godine za koju imamo posljednji povijesni podatak o prepozituri sepulkralskog prepozita Tome, a i sam izostanak

raščlanjenih rubova lonaca ide tome u prilog. Međutim, izostanak posuda koje bismo sa sigurnošću mogli datirati u 13. stoljeće (fakturom, jednostavnijim kaležastim rubovima, ukrašavanjem valovnicom itd.) govori o manjem intenzitetu naseobinskih aktivnosti na tome lokalitetu u 13. st. Jedini tipološko-kronološki sigurnije datirani nalaz iz tih starijih dionica kasnog srednjeg vijeka je lonac pronađen na području arheološki otkrivene sjeverne sakristije i dijela apside romaničke crkve (izložen u stalnom postavu Gradskog muzeja Križevci s datacijom 14. st.), a fakturom, izvedbom ruba posude te načinom ukrašavanja u obliku valovnica može se datirati u sredinu 13. stoljeća. Dakle, samu izgradnju objekta sjeverno od crkve zasad nije moguće datirati, no na osnovi arheoloških pokretnih nalaza očigledno je da je objekt funkcionirao u 15. st. i početkom 16. st. Objekt je bio grijan kaljevom peći (ili više njih), a nalazi luksuznijih posuda (keramičke čaše, majoličke posude) govore da tu nije obitavala isključivo vojna posada nego i netko višeg društvenog statusa. Na kraju možemo reći da bi sve to odgovaralo kontekstu druge polovice 15. stoljeća kada je mogao biti podignut taj višecelijski objekt ili kada je nekadašnje krilo samostana moglo biti s vremenom modificirano u svojevrzni kaštel. Lokalitet tada mijenja morfološki oblik – povišeni plato utvrđen dubokim jarkom i bedemom, tj. mijenja svoj karakter, dodajući uz sakralnu (i sakralno-profanu) ujedno i fortifikacijsku funkciju. U vremenima opasnosti od osmanlijskih upada prepoziti Zagrebačkog kaptola utvrdili su svoje glogovničko sjedište, načinivši ovu crkvu-utvrdu jednim od obrambenih punktova u mreži gradišta, burgova i crkvi-utvrda kasnosrednjovjekovnog Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva.

Naglasila bih još jednom da je u ovome radu predstavljena arheološka građa koja dosad nije bila obrađena ni objavljena te, usprkos još uvijek mnogim otvorenim pitanjima oko stratigrafskih i kronoloških slijedova, nadam se da će ovaj rad doprinjeti većem poznavanju ovakvih fortifikacijsko-sakralnih kompleksa u Hrvatskoj.

8. Katalog

1. Ulomci kamene kugle

Materijal: kamen

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: gore – 16,3 x 16,3 cm; dolje – 14,5 x 14,3 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije

2. Ulomak ruba keramičke posude s vidljivim ukrasom u obliku ubadanja

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 12 x 9,5 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 160-180 cm

3. Ulomak ruba keramičke posude s vidljivim ukrasom u obliku ubadanja i žljebljenja

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 5,8 x 6,1 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 220 cm

4. Ulomak ruba keramičke posude s vidljivim ukrasom u obliku plitkih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6 x 8,2 cm, promjer otvora ruba 13 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 120 cm

5. Necjelovita zdjela spojena od fragmenata

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer ruba 20 cm, promjer dna 10 cm, debljina stijenki 7,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 260-280 cm

6. Ulomak dna zdjele ili zdjelastog tanjura, glatke vanjske površine, sa zelenom glazurom s unutarnje strane

Materijal: keramika

Datacija: novi vijek

Dimenzije: 6,3 x 4 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 80-100 cm

7. Ulomak keramičke posude ukrašene vodoravnim žljebovima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8,2 x 5,6 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 200-220 cm

8. Ulomak keramičke posude bogato ukrašen nizovima vodoravnih dubokih žljebova, s apliciranom plastičnom trakom na ramenu posude i ukrašena ubadanjem kosih zareza

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 3,3 x 3,2 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 160-180 cm

9. Ulomak keramičke posude sa žutozelenom glazurom

Materijal: keramika

Datacija: novi vijek?

Dimenzije: 3,7 x 4,5 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 240 cm

10. Ulomak keramičke posude s ukrasom u obliku debljih i dubljih kosih ureza

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 4,5 x 2,8 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 200 cm

11. Ulomak keramičke posude ukrašen kombinacijom žljebljenja i ubadanja

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 3,8 x 4 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 180-200 cm

12. Keramički poklopac

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer drške 6,7 cm, debljina stijenke 4 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 220-240 cm

13. Željezna potkova za obuću

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 10,3 x 7,55 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda G, dubina 150 cm

14. Ulomak ruba keramičke posude s vidljivim ukrasom uboda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 16 x 12,1 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H, objekt sjeverno od crkve, dubina 100-120 cm

15. Ulomak keramičke posude ukrašen vodoravnim žljebovima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 4 x 4,5 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 40-60 cm

16. Ulomak keramičke posude s plastičnom trakom ukrašenom kosim urezima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8,3 x 4,2 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 40-60 cm

17. Ulomak keramičke posude s ukrasom valovnice i snopa vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,8 x 4 cm, debljina stijenke 4,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 200-220cm

18. Ulomak keramičke posude s ukrasom niza uboda u dva reda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 5 x 3,4 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverno od poprečnog zida, sonda H, dubina 100-120 cm

19. Dno keramičke posude

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer dna 10 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 100-120 cm

20. Dno keramičke posude spojeno od više fragmenata

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer dna 9,5 cm, debljina stijenke 9 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H, dubina 60-80 cm

21. Dva dna posuda sa ispupčenim križem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 5,3 x 6 cm, debljina dna 7,5 mm; 4,2 x 5,5 cm, debljina dna 7,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 40-60 cm

22. Trakasta ručka

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8,6 x 3,8 cm, debljina ručke 18,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H, dubina 40 cm

23. Grlo boce ukrašeno sitnim ubodima tankim štapićastim predmetom i gustim žljebljenjem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: dužina 12 cm, debljina stijenke 6,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 200-220 cm

24. Ulomak majolike obojan plavom bojom

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 3,1 x 4,8 cm, debljina stijenke 4 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sonda H, dubina 200-220 cm

25. Dno keramičke čaše na visokoj nozi

Materijal: keramika

Datacija: 15. st.

Dimenzije: promjer dna 6,6 cm, debljina stijenke 3,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H, dubina 120 cm

26. Potkova za obuću

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,85 x 7,05 cm, debljina 4,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H, dubina 20 cm

27. Željezni alat, motika

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 13,8 x 7,4 cm, debljina 3,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H, dubina 100 cm

28. Građevinski klin

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: dužina 17,3 cm, glava 2,4 x 1,9 cm, širina (na sredini) 1,3 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H, dubina 120 cm

29. Ulomci zeleno glaziranih pećnjaka

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: a – 7,2 x 10,4 cm, b – 6,4 x 7,3 cm, c – 5,4 x 2,4 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sonda H

30. Krunica, 50 slabo očuvanih perlica povezanih tankom brončanom žicom

Materijal: drvo?, brončana žica

Datacija: novi vijek

Dimenzije: perlice različite veličine, 5 – 8 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, grob 1, istraživanja 1999. godine

31. Krunica, 44 perlice od staklene paste u boji, u dvije veličine, brončani križić

Materijal: staklena pasta, bronca

Datacija: novi vijek

Dimenzije: križić – 3,75 x 2,4 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, grob 2, 125 cm, istraživanja 1999. godine

32. Dugme

Materijal: bronca

Datacija: novi vijek

Dimenzije: 1,35 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, grob 2, dubina 125 cm, istraživanja 1999. godine

33. Metalni predmet kao dio škarica

Materijal: metal

Datacija: kasni srednji ili novi vijek

Dimenzije: dužina 4,9 cm, debljina 3 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, grob 4, sjeverni zid, dubina 120 cm, istraživanja 1999. godine

34. Ulomak ruba posude ukrašen ubadanjem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 21 x 11 cm, promjer 16 cm, debljina stijenke 8 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, uz sjeveroistočni ugao objekta, jama, dubina 120-140 cm

35. Ulomak ukrašen nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,5 x 7,7 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 120-140 cm

36. Ulomak ukrašen kosim urezima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8,3 x 8,9 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 120-140 cm

37. Ulomak ukrašen ubadanjem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8 x 6,8 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 100-120 cm

38. Ulomak ukrašen kombinacijom žljebova i uboda trokutastog presjeka

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6 x 5,4 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao objekta, jama, dubina 20-40 cm

39. Poklopac

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer drške 4,2 cm, visina 6 cm, promjer 18 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao objekta, dubina 90 cm

40. Dno, rekonstruirana necjelovita posuda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer dna 9,5 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao objekta, izvana, istočna strana, jama

41. Keramička čaša

Materijal: keramika

Datacija: 15. st.

Dimenzije: visina 8,2 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama uz sjeveroistočni ugao zida, dubina 120 cm

42. Ulomak, vjerojatno vrča, tip majolike strogog tipa, porodica cvjetne gorike

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 3,2 x 2,4 cm, debljina stijenke 4,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 100-120 cm

43. Glinena kuglica

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 2,7 x 2,65 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 120 cm

44. Pant/nosač vrata ili prozora

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8,5 x 11,4 cm, presjek na najdebljem dijelu 1,6 x 2 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama uz sjeveroistočni ugao objekta, dubina 130 cm

45. Polovica kalupa za lijevanje tanadi

Materijal: kamen

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 5,8 x 5,8 cm, debljina 2 cm, promjer za lijevanje tanadi 2 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama

46. Pećnjak, dio kruništa kaljeve peći

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: širina u donjem dijelu 13,5 cm, visina 19,5 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, jama

47. Ulomak ukrašen vodoravnim nizovima žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,1 x 5,3 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, izvan prostorijske dubine 80-100 cm

48. Ulomak ukrašen kombinacijom žljebova i uboda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 9,5 x 5,2 cm, debljina stijenke 3 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 40-60 cm

49. Ulomak ukrašen kombinacijom žljebova i valovnice

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 4,8 x 5,6 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 40 cm

50. Ulomak ukrašen dubokim kosim urezima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 4 x 6 cm, debljina stijenke 9 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 100 cm

51. Ulomak ukrašen ubadanjem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,1 x 5,9 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 40 cm

52. Ulomak ruba vrča trolisnog otvora, tip majolike strogog tipa, porodica cvjetne gotike

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 4,5 x 7,4 cm, debljina stijenke 4 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 80 cm

53. Ulomci majolike

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: a – 5,7 x 3,7 cm, b – 4,8 x 3,2 cm, promjer 14 cm, debljina stijenki 4 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 80-100 cm

54. Ulomak donjeg dijela dna čaše koničnog oblika

Materijal: staklo

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: promjer dna 5,5 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, rubna prostorija, dubina 80 cm

55. Ulomci prozirnog stakla čaše ili boce

Materijal: prozirno staklo

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: lijevo – 4,3 x 4,8 cm, desno – 5,4 x 3,8 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, dubina 40 cm

56. Ulomci kamene kugle

Materijal: kamen, 2 spojena fragmenta

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 15,5 x 16,3 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sjeverozapadni ugao, rubna prostorija, dubina 60-80 cm

57. Ulomci zeleno glaziranih pećnjaka, ulomci prednje ukrasne ploče

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: a – 9,5 x 6,3 cm, b – 13,1 x 5,8 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta sjeverno od crkve, dubina 40-60 cm

58. Pećnjak u obliku lukovice (mamasti), grublje izrade

Materijal: kermika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: promjer 11 cm, debljina stijenke 1,1 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, izvan prostorije, dubina 80 cm

59. Pećnjak u obliku lukovice (mamasti), grublje izrade, ukrašen nizom vodoravnih žlijebova

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: promjer 10,5 cm, debljina stijenke 1 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao objekta, prostorija, dubina 145 cm

60. Čašasti pećnjak, rekonstruirani, necjeloviti

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: promjer 13 cm, debljina stijenke 7 mm, visina 16,8 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sjeverozapadni ugao, rubna prostorija, dubina 60-80 cm

61. Ulomak ruba posude na kojem je vidljiv ukras u obliku valovnice

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,4 x 2,5 cm, debljina stijenke 6,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 60-80 cm

62. Ulomak ruba posude ukrašen ubadanjem kotačićem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 15 x 11,5 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 60-80 cm

63. Ulomak ruba vrča trolisnog otvora ukrašen nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 3,3 x 3,1 cm, debljina stijenke 6,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 80-100 cm

64. Keramička posuda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer 11 cm, debljina stijenki 11 mm, visina 3,6 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, dubina 70 cm

65. Ulomak ukrašen nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 10 x 6,8 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 100-120 cm

66. Ulomak ukrašen kombinacijom žljebova i uboda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,7 x 8,7 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 100-120 cm

67. Ulomak ukrašen ubadanjem kotačićem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,2 x 4,3 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 100-120 cm

68. Ulomak ukrašen kombinacijom niza žljebova, valovnica i uboda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,4 x 6 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sjeverozapadni ugao, rubna prostorija, dubina 60-80 cm

69. Ulomak ukrašen kombinacijom niza vodoravnih žljebova te plastične trake ukrašene ubadanjem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,7 x 11,2 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, uz sjeverni zid objekta, dubina 20-40 cm

70. Ulomak, vjerojatno keramičke čaše, bogato ukrašen nizovima gustih vodoravnih žljebova preko kojih je povučena valovnica ispod koje su duboki kosi urezi, a iznad valovnice se nalazi plastična traka ukrašena ubadanjem

Materijal: keramika

Datacija: 15. st

Dimenzije: 4,1 x 4,2 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, dubina 40-60cm

71. Ulomak dna posude

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8,3 x 11,8 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sjeverni zid, dubina 20-40 cm

72. Keramička čaša

Materijal: keramika

Datacija: 15. st.

Dimenzije: vis. 9,2 cm, debljina stijenke 3,5 mm, promjer dna 4,3 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 80-100 cm

73. Keramička čaša

Materijal: keramika

Datacija: 15. st.

Dimenzije: vis. 6,3 cm, promjer dna 6,2 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan opkopa, dubina 70 cm

74. Glinena kuglica

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 2,6 x 2,25 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan, dubina 100 cm

75. Glinena kuglica

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 1,6 x 2,1 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, sjeverni zid, dubina 40 cm

76. Opeka

Materijal: opeka

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: duž. 20,35 cm, šir. 10,95 cm, vis. 6 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid

77. Kamena kugla, cijela

Materijal: kamen

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer 19,3 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni zid, izvan, dubina 40 cm

78. Ulomak ruba posude

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,2 x 6,1, promjer ruba 20 cm, debljina stijenke 6,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao objekta, izvan, oko crvenog sloja, dubina 80-100 cm

79. Ulomak ukrašen nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7 x 4,8 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao zida, dubina 20-40 cm

80. Ulomak ukrašen ubadanjem

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,1 x 6,4 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao objekta, izvan, oko crvenog sloja, dubina 80-100 cm

81. Ulomak ukrašen kombinacijom uboda i žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 4,5 x 4,8 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao zida

82. Keramička čaša

Materijal: keramika

Datacija: 15. st.

Dimenzije: visina 7,3 cm, promjer dna 7,7 cm, debljina stijenke 4 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao zida, izvana – istočna strana oko crvenog sloja, dubina 90 cm

83. Glinena kuglica

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 2,5 x 2,5 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao zida, dubina 40 cm

84. Čavao

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji ili novi vijek

Dimenzije: duž. 9,1 cm, deblj. 0,5 cm, ovalno iskucana glava 1,65 x 0,9 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao zida, dubina 30-60 cm

85. Drška noža s oplatom

Materijal: drvo, metal

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 8,1 x 1,4 cm, debljina 1,1 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao zida, izvana, istočna strana, dubina 60 cm

86. Vrh strelice samostrijela

Materijal: željezo

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: duž. 7,3 cm, glava 2 x 1,5 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, dubina 135 cm

87. Donji dio čaše s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom

Materijal: neprozirno tamno staklo

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: promjer 4 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeveroistočni ugao zida, dubina 60 cm

88. Ulomak ruba posude, na ramenu vidljiv ukras u obliku uboda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,5 x 8,4 cm, promjer 18 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid, izvan, dubina 80-100 cm

89. Ulomak ruba posude, na ramenu ukras u obliku plitkih vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 15,7 x 10,5 cm, promjer 27 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid objekta, izvan, dubina 60-80 cm

90. Ulomak ukrašen nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,3 x 4,8 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid, izvana

91. Ulomak ukrašen ubadanjem tupim predmetom

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 8,8 x 4,7 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid objekta, dubina 150 cm

92. Ulomak s vidljivim ukrasom u obliku valovnice

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,8 x 9 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid objekta, izvan, dubina 60-80 cm

93. Dva ulomka, vjerojatno vrča, oslikani crvenom bojom

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: a – 10,9 x 9,8 cm, b – 5,6 x 4,6 cm, debljina stijenki 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 170 cm

94. Dno posude

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 9,8 x 7,3 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid objekta, izvan, dubina 60-80 cm

95. Trakasta ručka

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,1 x 2,8 cm, debljina 1 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid objekta, izvan, dubina 60-80 cm

96. Glinena kuglica

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 2,65 x 2,4 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid objekta, dubina 110 cm

97. Čavao

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji ili novi vijek

Dimenzije: duž. 8,4 cm, šir. 0,4 – 0,5 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid, izvana, sjeverna strana, dubina 0 – 20 cm

98. Pojasna kopča

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji ili novi vijek

Dimenzije: dužina 6,8 cm, dužina tna 4,2 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 130 cm

99. Željezni srp

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: dužina 14,8 cm, debljina trna 5 mm, debljina sječiva 3 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 140 cm

100. Križić

Materijal: metal

Datacija: novi vijek

Dimenzije: 4,9 x 2,75 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid prema brodu crkve, slučajni nalaz, dubina 60 cm

101. Donji dio čaše s prstenastom stajaćom bazom i izbočenim dnom

Materijal: neprozirno tamno staklo

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: promjer 4 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, istočni zid, dubina 150 cm

102. Ulomak prozirnog prozorskog stakla

Materijal: prozirno staklo

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: promjer 10 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, istočni zid objekta, dubina 190 cm

103. Ulomak ruba posude

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 9,8 x 5,6 cm, promjer 22 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, dubina 120-140 cm

104. Dno posude u fragmentima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 12,7 x 6 cm, debljina stijenki 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, dubina 150-170 cm

105. Ulomak ukrašen kombinacijom žljebljenja i uboda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,6 x 5,6 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, uz pregradni zid objekta, dubina 100-120 cm

106. Dno posude u fragmentima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer dna 10,3 cm, debljina stijenki 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, uz pregradni zid objekta, dubina 100-120 cm

107. Posuda u fragmentima ukrašena gustim vodoravnim nizovima žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: očuvani promjer posude 20 cm, promjer dna 11,5 cm, debljina stijenki 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, dubina 130-150 cm

108. Grlo boce kojem izljev nije sačuvan, ukrašeno nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 3,8 x 9,7 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, dubina 120-140 cm

109. Ulomak, vjerojatno vrča, oslikan plavom bojom, tip majolike strogog tipa, porodica cvjetne gotike

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 2,2 x 2,5 cm, debljina stijenke 4,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, dubina 200 cm

110. Čavli

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji ili novi vijek

Dimenzije: 7 – 11,2 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, objekt sjeverno od crkve, dubina 200-220 cm

111. Ulomak ruba posude, vidljiv ukras u obliku niza vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 11,5 x 9,6 cm, promjer 16 cm, debljina stijenke 6 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje, dubina 80-100 cm

112. Ulomak ruba posude, vidljiv ukras ubadanjem tupim predmetom

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,5 x 7,9 cm, promjer ruba 18 cm, debljina stijenke 6mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje, dubina 100-120 cm

113. Ulomak ukrašen nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,9 x 7,6 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje, dubina 100-120 cm

114. Ulomak ukrašen kombinacijom žljebljenja i uboda

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6 x 6,7 cm, debljina stijenke 5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje, dubina 100-120 cm

115. Necjelovito dno posude ukrašene nizovima vodoravnih žljebova

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 11,8 x 8,3 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje, dubina 100-120 cm

116. Ulomak čaše ukrašen nizovima vodoravnih žljebova, ubodima i plastičnim naljepcima u obliku bradavica

Materijal: keramika

Datacija: 15. st.

Dimenzije: 5,8 x 7 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje, dubina 100-120 cm

117. Ulomak, vjerojatno vrča, tip majolike strogog tipa, porodica cvjetne gorike

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 6,3 x 6,8 cm, debljina stijenke 5,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje

118. Naprstak za šivanje

Materijal: bronca

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 1,35 x 1,78 cm, debljina 1 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, kontrafor uz pročelje, dubina 90 cm

119. Ulomci posude s ručkom

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer oba ruba 12 cm, debljina stijenki 4 mm, debljina ručke 8,5 mm, širina ručke 2,6 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, uz južne temelje crkve, ispod broda i apside, dubina 60 cm

120. Ulomci posude ukrašeni vodoravnim žljebovima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: debljina stijenki 5,1 mm, debljina dna 7,3 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, južna strana crkve, dubina 70 cm

121. Pojasna kopča

Materijal: željezo

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 6,8 cm, duljina trna 4,2 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, grob uz južne temelje između zida broda i prvog kontrafora apside, dubina 120 cm, grob 1, zaštitna istraživanja 2001. godine

122. Karičica – prsten otvorenih krajeva

Materijal: bronca

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 4,1 x 3,3 cm, okrugli presjek 2,3 mm, spljošteni dio debljina 1 mm, širina 4 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, grob u nastavku starog zida, dubina 120 cm, zaštitna istraživanja 2001. godine

123. Ulomak ruba lonca ukrašen plitkim žljebovima

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 4,6 x 3,2 cm, promjer ruba 12 cm, debljina stijenke 6 mm,

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao crkve, dubina 40-60 cm

124. Ulomak ruba lonca ukrašen ubadanjem tupim predmetom

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: 7,7 x 7,5 cm, debljina stijenke 5 mm, promjer ruba 14 cm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverni temelji, brod

125. Dno lonca na kojem je vidljiv ispupčeni križ

Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: promjer dna 7 cm, debljina stijenke 7 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, uz zapadne temelje, dubina 0-20 cm

126. Ulomak dijela vrča oslikan plavom bojom, tip majolike strogog tipa, porodica cvjetna gotika

Materijal: keramika

Datacija: 15. – 16. st.

Dimenzije: 5,3 x 4,9 cm, debljina stijenke 4,5 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao crkve, dubina 40-60 cm

127. Ulomci keramičkih posuda ukrašeni vodoravnim žljebovima, kombinacijom žljebova i uboda i ubodima

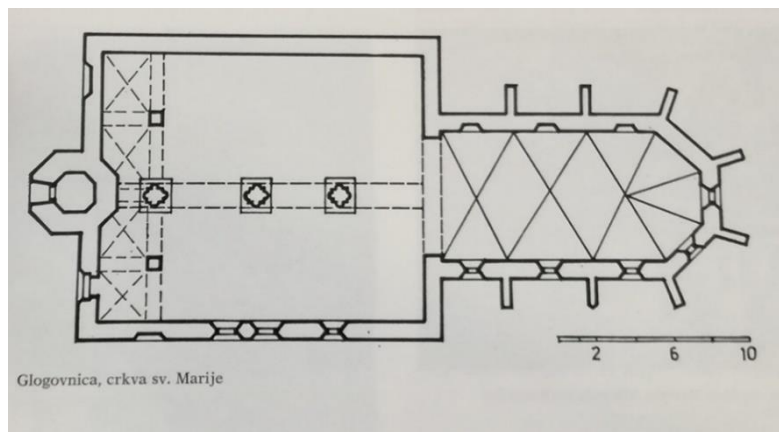
Materijal: keramika

Datacija: kasni srednji vijek

Dimenzije: a – 8 x 7 cm, b – 4,4 x 4 cm, c – 4 x 3,8 cm, debljina stijenki 5-8 mm

Nalazište: Donja Glogovnica, crkva Blažene Djevice Marije, sjeverozapadni ugao crkve,
dubina 40-60 cm

9. Crteži, fotografije, slike i tlocrti

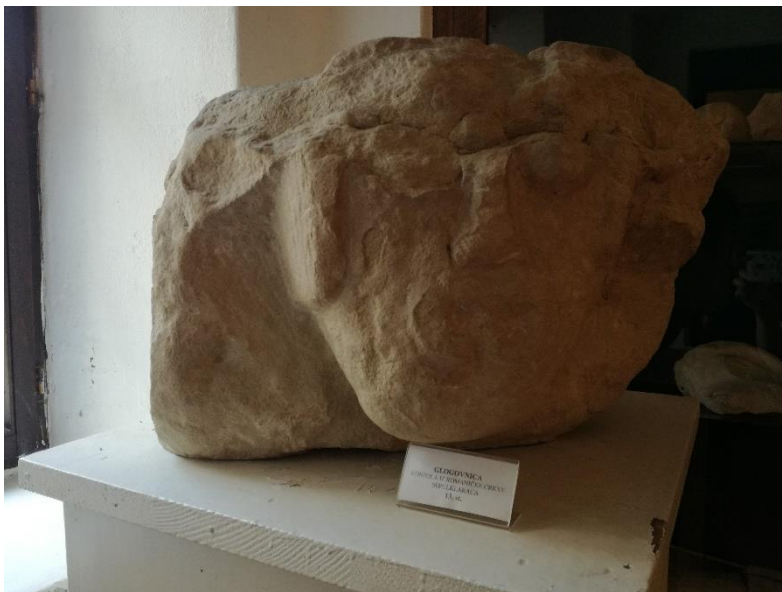
Slika 1 – Tlocrt crkve Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici (Dobronić 1984a, 133)

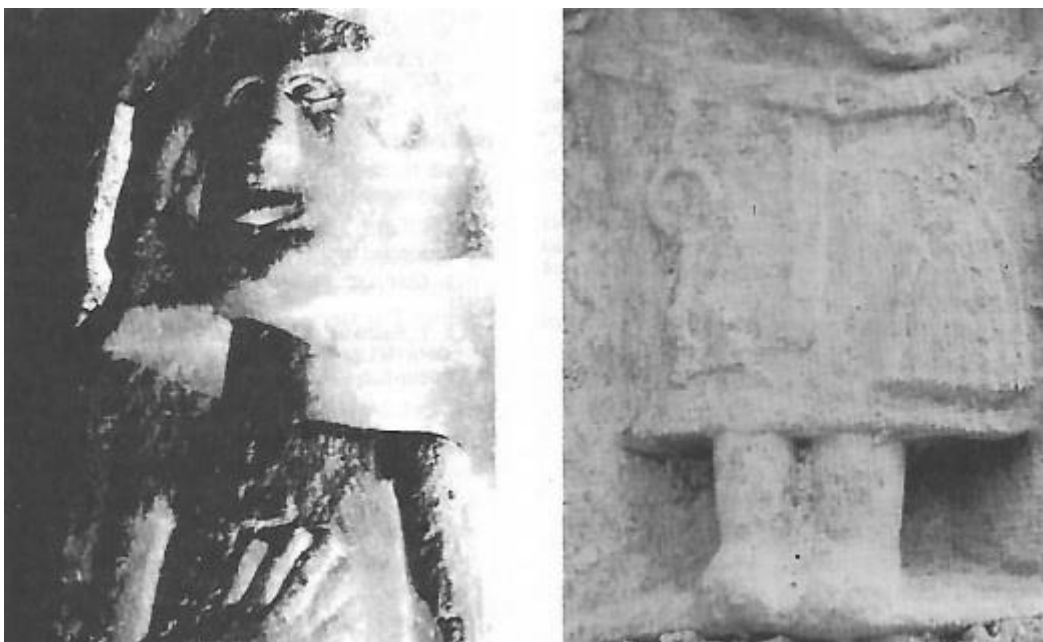
Slika 2 – Crkva Blažene Djevice Marije u Donjoj Glogovnici (foto: Branimir Habek)

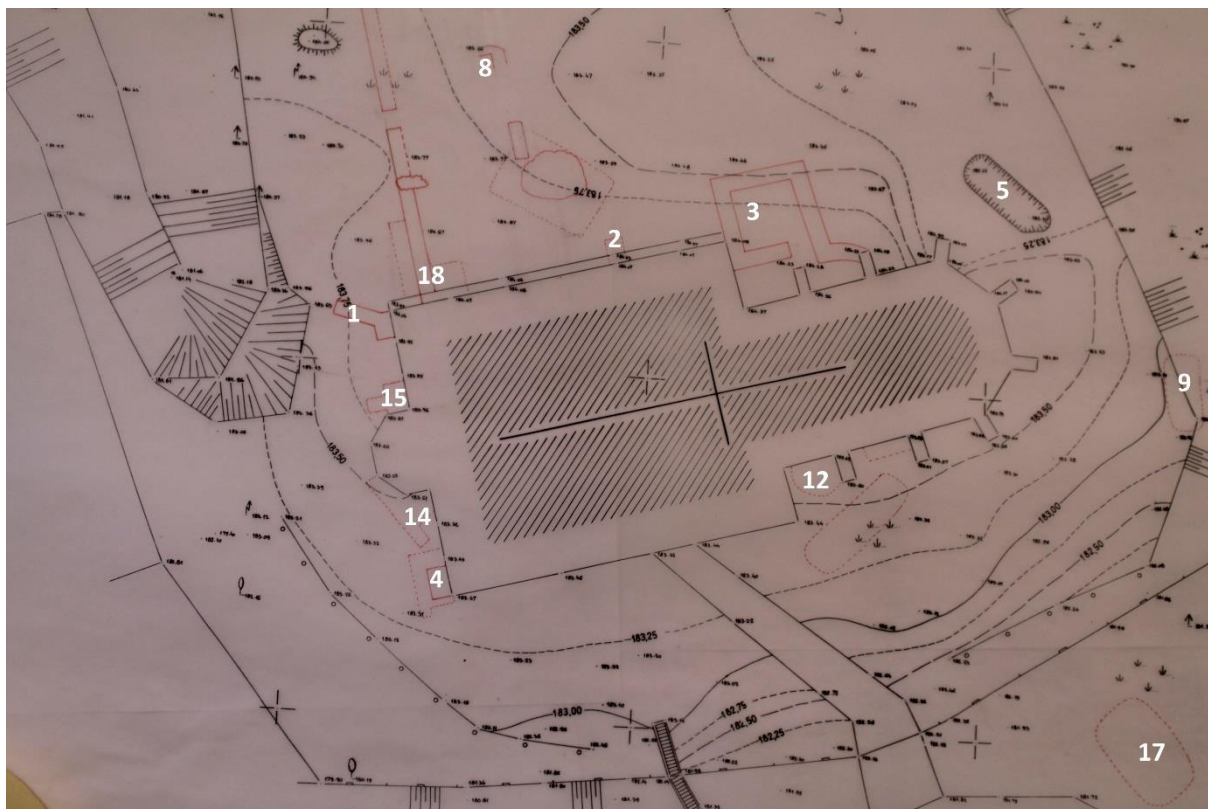
Slika 3 – Orambeni jarak sjeverno od crkve (foto: Branimir Habek)

Slika 4 – Konzola iz romaničke crkve (Gradski muzej Križevci, foto: Antonia Oroz)

Slika 5 – Prikazi sepulkralaca (Palošika 1990, 50)

Slika 6 – Prikaz položaja sonde iz iskopavanja 1998. godine (ucrtano uz pomoć terenskog dnevnika i g. Zorana Homena)

1 – Sonda A – na SZ uglu crkve, na pročelju uz zvonik; nema nalaza

2 – Sonda B – oko sredine lađe uz sami zid crkve; nije moguće točno locirati; nema nalaza

3 – Sonda C – nekadašnja sakristija; nema nalaza

4 – Sonda D – na JZ uglu pročelja crkve; nema nalaza

5 – Sonda E – na istočnoj strani prostora iza crkve (između 2. i 3. bora), neposredno uz rub opkopa; nije moguće točno locirati; nema nalaza

6 – Sonda F – na području iza crkve prema borovima uz opkop; nije moguće točno locirati; nalazi kamene kugle

7 – Sonda G – uz SI rub opkopa prema vjerojnoj ugaonoj kuli; nije moguće točno locirati; nalazi keramike, metala

8 – Sonda H – zapadnije od sonde F; nije moguće točno locirati; nalazi keramike, metala

9 – Sonda I – s JI strane crkve kod zadnjeg čempresa, uz sami rub opkopa; nije moguće točno locirati; nema nalaza

10 – Sonda J – sa sjeverne strane zida crkve; nije moguće točno locirati; nema nalaza

11 – Sonda u dvorištu župnog dvora

12 – Probni rov ispred crkve s južne strane na spoju lađe i svetišta

13 – Probni rov u voćnjaku župnog dvora

14 – Probna sonda uz toranj crkve s desne strane (južno)

15 – Probna sonda sa sjeverne strane zida pročelja crkve, uz toranj (sjeverno)

16 – Probni rov ispred sjevernih bočnih vrata (župni dvor)

17 – Probna sonda uz cestu, ispred ograde crkve, u razini svetišta

18 – Probni rov uz brod crkve sa sjeverne strane, par metara od SZ ugla crkve

Slika 7 – Prikaz položaja grobova, sondi i jama iz iskopavanja 1999. godine (ucrtano uz pomoć terenskog dnevnika i g. Zorana Homena)

1 – nastavak iskopavanja na 19 m mjereno od crkve, vanjski zid, sa zapadne strane

2 – spoj s poprečnim zidom, prema sondi H

- 3** – praćenje zida s vanjske strane
- 4** – goreni sloj (na 30-40 cm dubine), a ispod njega naboj ilovače (vjerojatno je tu od vremena kada se nivelirao i stvarao zemljani bedem, odnosno plato iznad opkopa)
- 5** – trag gorenja (najvjerojatnije od krovne konstrukcije koja je pala na pod)
- 6** – **grob 1** (pravac J-S, sjeo je na više od 2/3 zida)
- 7** – **grob 2** (ostaci krunice na brončanoj žici i križić od mesinga ili kositra)
- 8** – još par ukopa koji su devastirali zid, ali nisu označeni ni očišćeni
- 9** – lubanja
- 10** – **grob 3** (nedostaje gornja čeljust, nalaz plosnatog brončanog gumba bez alkice)
- 11** – sloj izgorene ilovače na dubini od 60 cm, debljine 20ak cm – označava veliku vatru; iznad ima nalaza keramike
- 12** – praćenje crvenog sloja (11) – **jama**; pećnjak kruništa kaljeve peći, kalup za lijevanje tanadi, postolje staklene čaše (u fragmentima); došlo se do dubine od 140 cm
- 13** – **grob 4**; u istoj razini s grobom 3; (uz lijevu ruku neki metalni nalaz kao dio škarica)
- 14** – sonda uz rub broda crkve sa sjeverne strane; „kontrafor“; na temelju uočene dvije faze gradnje – donji dio temelja je kompaktan, kao da je ožbukano, a gornji je malo neuredno poslagan i više uvučen; kopa se prema sjeveru – prati se istočni zid kaštela; najvažnije otkriće je da se na mjestu ovoga kontrafora spaja temelj stare romaničke i novije gotičke crkve. S lijeve i desne strane kontrafora mogu se vidjeti te razlike u temeljima: stari je izbočen, kompaktan, novi je uvučen, slabije rađen. Razlika među njima je 40 cm.
- 15** – u dogovoru sa dr. Josipom Stošićem (Institut za povijest umjetnosti) ponovo se otvara spoj sakristije i apside (otkriveno 1998. godine) – njemu je bilo nejasno iz nacrtanog plana kako se odnosi zid sakristije i apside, je li to isto ili je nešto kasnije građeno;
- 16** – grob kojem glava završava na zapadu ispod neiskopanog dijela rova
- 17** – mala sonda na SI uglu crkve, kod žlijeba, spoj sakristije i temelja crkve – cilj je otkriti pripada li to istom vremenu; otkriveno da su temelj crkve i temelj sakristije istovremeno građeni – ovaj je objekt jedina romanička crkva koja je imala sakristiju
- 18** – poprečni zid – deo 60 cm (najtanji u usporedbi s ostalim zidovima)

19 – sonda sa zapadne strane

Ukupne dimenzije objekta

Duljina: 29,18 m

Širina: 7,80 m

Slika 8 – Prikaz zaštitnih arheoloških istraživanja 2001. godine (ucrtano uz pomoć terenskog dnevnika i g. Zorana Homena)

Iskopavanja započinju uz južne temelje broda i svetišta.

1 i 2 – lijevo i desno od ulaza u crkvu; nakupine kamena – predstavljaju neko urušenje

2 – desno od ulaza – pronađen prsten/karičica

3 – nekoliko ukopa koje nije bilo moguće u potpunosti očistiti zbog ispremiješanosti; očišćen je samo jedan grob, označen kao **grob 1**, dijelom je ispod kontrafora što znači da je ukopan prije druge polovice 15. st.

4 – između 3. i 4. kontrafora otkriven je zid širine 200 cm; prati se taj novootkriveni zid, dužine je 7 m; na završetku zida pronađena je fino obrađena kamena ploča na kojoj je položena glava pokojnika (**grob 2**); oko tog ukopa pronađene su 3 lubanje – ne radi se o cjelovitim ukopima

5a i 5b – grobovi između kontrafora, ispremiješani, nisu očišćeni ni označeni

6a i 6b – iskopavanje duž zapadnih temelja, sjeverno od zvonika, naišlo se na zid širine 100 cm; južno od zvonika zid ne postoji

7 – iskopavanja uz sjeverne temelje; nisu ustanovljeni novi tragovi ranije arhitekture

8 – otkopana stara apsida i dio koji izlazi s druge strane kontrafora – u zidu temelja vidljivo da je nekada postojao otvor za vrata u crkvu

Slika 9 – Ostaci romaničke crkve (foto: Zoran Homen)

Slika 10 – Grob 1 (foto: Zoran Homen)

Slika 11 – Grob 2 (foto: Zoran Homen)

Slika 12 – Grob 3 (foto: Zoran Homen)

Slika 13 – Grob 4 (foto: Zoran Homen)

10. Popis literature

Badurina, Fischer 1993

A. Badurina, M. Fischer, „Naselja i lokaliteti“ u: Križevci, grad i okolica, Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 283-392.

Balog 2003

Z. Balog, Križevačko-kalnička regija u srednjem vijeku, Križevci 2003.

Bikić 1994

V. Bikić, Srednjovekovna keramika Beograda, Arheološki institut Beograd, Beograd 1994.

CD

Tadija Smičiklas, Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, sv. III (1905), IV (1906), VIII(1910), sv. XIV (1916), Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Čimin 2008

R. Čimin, „Ostali nalazi utvrde Čanjevo“ u: Utvrda Čanjevo – istraživanja 2003-2007, Visoko, str. 243-251.

Dobronić 1984a

L. Dobronić, „Posjedi i sjedište templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj“ u: Rad JAZU, knj. 406, Razred za likovne umjetnosti, knjiga XI, Zagreb

Dobronić 1984b

L. Dobronić, „Regularni kanonici sv. groba jeruzalemskog u Hrvatskoj“ u: Croatica Christiana periodica Vol.8 No.14, str. 1-35.

Dobronić 2002

L. Dobronić, Templari i ivanovci u Hrvatskoj, Dom i svijet, Zagreb, 2002.

Goss 2009

V. P. Goss, „A Note on Some Pre-Roman Sources of Medieval Art in Pannonia“ u: Radovi Instituta za povijest umjetnosti 33/2009, str. 7-16.

Han 1975

V. Han, „The origins and style of medieval glass found in the central Balkans“ u: Journal of Glass Studies 17, str. 114-126.

Heller 1978

G. Heller, Comitatus Crisiensis, München 1978.

Homen 1998a

Z. Homen, „Rezultati prve etape arheoloških istraživanja u Glogovnici pokraj Križevaca“ u: Vjesnik muzealaca i konzervatora Hrvatske, 3/4, Zagreb, str. 22-26.

Homen 1998b

Z. Homen, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1998, rukopis u Gradskom muzeju Križevci, Križevci 1998.

Homen 1999

Z. Homen, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 1999, rukopis u Gradskom muzeju Križevci, Križevci 1999.

Homen 2000

Z. Homen, „Rezultati arheoloških istraživanja tijekom 1998. i 1999. godine u Glogovnici“ u: Cris 2(2000) 1, Križevci, str. 50-53.

Homen 2001

Z. Homen, Terenski dnevnik istraživanja iz Donje Glogovnice 2001, rukopis u Gradskom muzeju Križevci, Križevci 2001.

Horvat 1961

A. Horvat, „Prilozi povijesno-umjetničkim problemima u nekoć templarskoj Glogovnici kraj Križevaca“ u: Peristil Vol. 4 No. 1, Zagreb, str. 29-44.

Horvat 1972

Z. Horvat, „Opeka u arhitekturi Srednjeg vijeka kontinentalne Hrvatske“ u: Arhitektura 113-114, godina XXVI/1972., Zagreb 1972., str. 11-16.

Horvat 1994

Z. Horvat, „Grijanje u srednjovjekovnim burgovima kontinentalne Hrvatske – kamini, dimnjaci i kaljeve peći“ u: Prostor 2/3-4 (1994), str. 215-240.

Horvat 2014

Z. Horvat, Burgologija, Srednjovjekovni utvrđeni gradovi kontinentalne Hrvatske, Zagreb 2014.

Horvat-Levaj 1993

K. Horvat-Levaj, „Sakralna arhitektura“ u: Križevci, grad i okolica, Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 247-257.

Janeš 2014

A. Janeš, „Stakleni i koštani nalazi“, u: Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja, Zagreb, str. 70-75.

Kovač, Puljević 2010

D. Kovač, R. M. Puljević, „Templari u Glogovnici“ u: Cris 12(2010) 1, Križevci, str. 245-250.

Krmpotić 2014

M. Krmpotić, „Kasnosrednjovjekovno i novovjekovno keramičko posuđe“ u: Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja, Zagreb, str. 76-91.

Lazar 2001

I. Lazar, „Sredneveško steklo iz Celja“ u: Srednjeveško Celje, Arhaeologia Historica Slovenica 3, Ljubljana, str. 69-96.

Mašić 2002

B. Mašić, Kasnogotički pećnjaci s Nove Vesi, katalog izložbe, Muzej grada Zagreba, Zagreb 2002.

Palošika 1988

V. Palošika, „Otkriće ranosrednjovjekovne arhitektonske plastike u Glogovnici kraj Križevaca“ u: Muzejski Vjesnik 11, Varaždin, str. 46-47.

Palošika 1990

V. Palošika, „Glogovnica kraj Križevaca - još jedno otkriće srednjovjekovne arhitektonske plastike“ u: Muzejski Vjesnik 13, Varaždin, str. 50-53.

Pavleš 2005

R. Pavleš, „Topografija dvaju posjeda križničkih redova u dolini Glogovnice“ u: Cris 7(2005) 1, Križevci, str. 14-23.

Pavleš 2010

R. Pavleš, „Opisi međa i posjeda između Lonje i Donje Glogovnice u 13. i 14. stoljeću“ u: Cris 12(2010) 1, Križevci, str. 7-20.

Predovnik 2003

K. Predovnik, Trdnjava Kostanjevica na Starem Gradu nad Pobočjem, Archaeologia Historica Slovenica 4, Ljubljana 2003.

Radić, Bojčić 2004

M. Radić, Z. Bojčić, Srednjovjekovni grad Ružica, Osijek 2004.

Salajić 2008

S. Salajić, Srednjovjekovna nizinska utvrda u Virovitici, Virovitica 2008.

Sekelj Ivančan, Tkalčec 2002

T. Sekelj Ivančan, T. Tkalčec, „Kasnosrednjovjekovna stolna keramika s nekih gradišta iz okolice Kutine i Garešnice“ u: Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, sv. 19 (2002), str. 165-194.

Sekulić 2014

P. Sekulić, „Metalni nalazi“ u: Stari grad Barilović, 10 godina istraživanja, Zagreb, str. 64-69.

Sekulić-Gvozdanović 1994

S. Sekulić-Gvozdanović, Crkve-tvrđave u Hrvatskoj, Zagreb 1994.

Šimek 2010

M. Šimek, „Srednjovjekovno staklo iz Varaždina“ u: Archaeologia Adriatica IV, str. 307-324.

Šimek 2013

M. Šimek, „Iz opkopa Varaždinskog staroga grada. Pećnjaci kasnog srednjeg vijeka“ u: Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, br. 24, 2013, str. 153-194.

Škiljan 2002

M. Škiljan, Metallica. Predmeti od neplemenitih metala. Zbirka predmeta iz svakodnevnog života, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb 2002.

Škiljan 2007

I. Škiljan, „Veliki Tabor u svjetlu arheoloških otkrića“ u: Veliki Tabor u svjetlu otkrića/Veliki Tabor in light of discovery, Muzeji Hrvatskog zagorja, Dvor Veliki Tabor – Desinić, Hrvatski restauratorski zavod, str. 35-74.

Škiljan 2011

I. Škiljan, „Kasnogotički pećnjaci s Garić-grada“ u: Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, br. 4 (2011), str. 161-194.

Štular 2009

B. Štular, Mali grad, visokosrednjeveški grad v Kamniku, Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 15, Ljubljana

Tkalčec 2001

T. Tkalčec, „Gotičke keramičke čaše iz Glogovnice i Ivanca Križevačkog kraj Križevaca i Gudovca kraj Bjelovara“ u: Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, sv. 18 (2001), str. 213-234.

Tkalčec 2004

T. Tkalčec, Srednjovjekovna gradišta u Hrvatskoj, magistarski rad, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za arheologiju, Zagreb 2004.

Tkalčec 2005

T. Tkalčec, „Gudovac-Gradina“ u: Annales Instituti archaeologici I, Zagreb, str. 50-55.

Tkalčec 2007

T. Tkalčec, „Vojakovački Osijek-Mihalj, srednjovjekovni arheološki kompleks na gornjem toku Glogovnice“ u: Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu, sv. 24 (2007), str. 453-472.

Tkalčec 2010

T. Tkalčec, Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome: Deset sezona arheoloških istraživanja, Muzeji Hrvatskog zagorja, Institut za arheologiju, Zagreb 2010.

Žmegač 1993

A. Žmegač, „Profana arhitektura“ u: Križevci, grad i okolica, Institut za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 271-276.

11. Slikovni prilozi arheološkog materijala

1

2

3

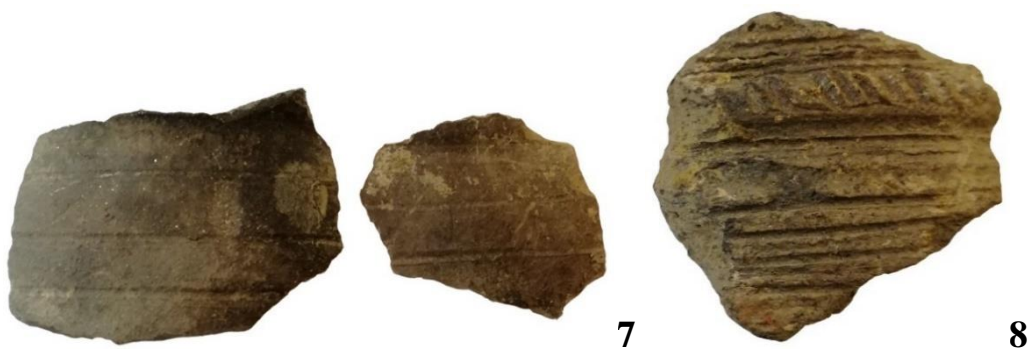
4

5

6

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29a

29b

29c

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53a

53b

54

55

56

57a

57b

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93a

93b

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122a

122b

123

124

125

126

127a

127b

127c